

Załącznik do Uchwały Nr 33/518/23/VI
Zarządu Województwa
Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 25 lipca 2023 r.

Zasady dotyczące zapobiegania
i postępowania w sytuacjach wystąpienia
korupcji i nadużyć finansowych, w tym
konfliktu interesów, w ramach programu
regionalnego Fundusze Europejskie dla
Warmii i Mazur 2021-2027

z dnia 25 lipca 2023 r.

Institucja Zarządzająca
programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027

Spis treści

Podstawy prawne przeciwdziałania nadużyciom finansowym	43
Akty prawa krajowego	6
Wykaz skrótów	8
Słownik pojęć:	10
Rozdział 1 Cel i zakres Zasad.....	11
Rozdział 2 Charakterystyka najczęściej identyfikowanych nadużyć finansowych w wykorzystaniu środków unijnych	12
2.1 Falszerstwo dokumentów.....	12
2.2 Korupcja.....	14
2.3 Zmowy przetargowe.....	16
2.4 Konflikt interesów.....	19
Rozdział 3 Opis działań w zakresie zapobiegania najczęściej identyfikowanym nadużyciom finansowym	24
3.1 Zapobieganie przestępstwom przeciwko dokumentom	24
3.2 Przeciwdziałanie korupcji	24
3.3 Zapobieganie przypadkom konfliktu interesów	25
3.4 Przeciwdziałanie korupcji w zamówieniach	28
Rozdział 4 Działania prewencyjne w zakresie ubiegania się o dofinansowanie projektu w ION przez jej pracowników, członków ich rodzin oraz podmioty powiązane z nimi osobowo lub kapitałowo	28
Rozdział 5 Zarządzanie ryzykiem	31
Rozdział 6 Środki mające na celu zwalczanie nadużyć finansowych.....	31
6.1 Zapobieganie	32
6.2 Kultura etyczna	33
6.3 System zarządzania i kontroli.....	34
6.4 Identyfikacja stanowisk wrażliwych	34
6.5 System kontroli wewnętrznej.....	35
6.6 Kontrola systemowa.....	35
6.7 Powszechne informowanie o kontrolach projektów	36
6.8 Szkolenia i podnoszenie świadomości w zakresie zwalczania nadużyć finansowych	36
Rozdział 7 Wykrywanie i zgłaszanie zidentyfikowanych nadużyć finansowych	37
Rozdział 8 Raportowanie i korygowanie	40
Rozdział 9 Ocena ryzyk nadużyć finansowych	41
9.1 Zespół ds. oceny ryzyk.....	41
9.2 Metodyka przeprowadzenia oceny	43

Załącznik nr 1 Rejestr zidentyfikowanych ryzyk nadużyć finansowych	45
Załącznik nr 2 Kodeks etycznego postępowania Pracowników zaangażowanych w realizację programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027	46
Załącznik nr 3 Instrukcja Korzystania z narzędzia oceny ryzyk	49

Podstawy prawne przeciwdziałania nadużyciom finansowym

Akty prawa UE

1. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C Nr 202 z 2016 r., str. 141).
2. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021 r., str.159 ze zm.), zwane dalej **rozporządzeniem ogólnym**.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz. Urz. UE L 193 z 30.07.2018 r., str. 1 ze zm.), zwane dalej **rozporządzeniem finansowym**.
4. Konwencja o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r., Protokół do Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r., sporządzony w Dublinie dnia 27 września 1996 r., Protokół w sprawie interpretacji w trybie orzeczenia wstępnego przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r., sporządzony w Brukseli dnia 29 listopada 1996 r., oraz Drugi Protokół do Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r., sporządzony w Brukseli dnia 19 czerwca 1997 r. (Dz. U z 2009 r. Nr 208 poz. 1603), zwane dalej **konwencją**.
5. Decyzja Komisji z dnia 28 kwietnia 1999 r. ustanawiająca Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) (Dz. Urz. UE L 136 z 30.05.1999 r., str. 20 ze zm.), zwane dalej **decyzją**.
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz. Urz. UE L 248 z 18.09.2013 r., str. 1 ze zm.), zwane dalej **rozporządzeniem OLAF**.

7. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014 r., str. 65 ze zm.), zwana dalej **dyrektywą 2014/24/UE**.
8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016 r., str. 1 ze zm.), zwana dalej **RODO**.
9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii (Dz. Urz. UE L 305 z 26.11.2019 r. str. 17), zwana dalej **dyrektywą 2019/1937**.

Akty prawa krajowego

1. Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. z 2022 r. poz. 1079), zwana dalej **ustawą wdrożeniową**.
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270), zwana dalej **ustawą o finansach publicznych**.
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1900 ze zm.), zwana dalej **ustawą o CBA**.
4. Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U z 2021 r. poz. 275 ze zm.), zwana dalej **ustawą okik**.
5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U z 2022 r. poz. 1233).
6. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.), zwana dalej **kk**.
7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.), zwana dalej **kpk**.
8. Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1710 ze zm.), zwana dalej **Pzp**.
9. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie rejestru podmiotów wykluczonych z możliwości otrzymania środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich (Dz.U. z 2022 r. poz. 647), zwane dalej **rozporządzeniem w sprawie wykluczenia**.

Inne dokumenty stanowiące podstawę sporządzenia niniejszych Zasad

1. Wytyczne Komisji Europejskiej dla państw członkowskich i instytucji wdrażających programy Ocena ryzyka nadużyć finansowych oraz skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych z 16 czerwca 2014 r. (EGESIF_14-0021-00-16/06/2014 ze zm.), zwane dalej **wytycznymi KE w zakresie oceny ryzyka nadużyć finansowych**.
2. Wytyczne Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące kontroli realizacji programów polityki spójności na lata 2021–2027 z 26 października 2022 r. (MFiPR/2021-2027/6(1)), zwane dalej **wytycznymi MFiPR w zakresie kontroli**.
3. Wytyczne dotyczące unikania konfliktów interesów i zarządzania takimi konfliktami na podstawie rozporządzenia finansowego (2021/C 121/01), zwane dalej **wytycznymi KE w zakresie unikania konfliktów interesów**.
4. Wytyczne antykorupcyjne dla administracji publicznej w zakresie jednolitych rozwiązań instytucjonalnych oraz zasad postępowania dla urzędników i osób należących do grupy PTEF, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2020.
5. Przewidywane zagrożenia korupcyjne w Polsce publikacja Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Warszawa 2013 r.
6. Sprawozdanie specjalne 06/2023: Konflikt interesów w wydatkowaniu funduszy polityki spójności i polityki rolnej UE, ETO, Luksemburg 2023 r.

Wykaz skrótów

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
CBA	Centralne Biuro Antykorupcyjne
CBŚP	Centralne Biuro Śledcze Policji
CEIDG	Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej
CST	Centralny system teleinformatyczny - system teleinformatyczny, o którym mowa w rozdziale 1 art. 2 pkt. 29 ustawy wdrożeniowej
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ETO	Europejski Trybunał Obrachunkowy
FEWiM 2021-2027	Program regionalny Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
IA	Instytucja Audytowa
IMS	(<i>Irregularity Management System</i>) system uruchomiony przez KE na Platformie AFIS w celu umożliwienia państwom członkowskim wywiązywanie się z obowiązku informowania o nieprawidłowościach
ION	Instytucja Organizująca Nabór
IP	Instytucja Pośrednicząca programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
IPG	Informator Prawno-Gospodarczy
IW IP	Instrukcja Wykonawcza Instytucji Pośredniczącej programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
IW IZ	Instrukcja Wykonawcza Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
IZ	Instytucja Zarządzająca programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027
K	Departament Kontroli w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
KAS	Krajowa Administracja Skarbowa
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KE	Komisja Europejska
LEX	System Informacji Prawnej
MFIPR	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OLAF	Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych
Organy ścigania	w szczególności: Policja, Prokuratura, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne

---

RIO	Regionalna Izba Obrachunkowa
SKANER	Aplikacja służąca do weryfikowania podmiotów i osób
UE	Unia Europejska
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UZP	Urząd Zamówień Publicznych
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie (Instytucja Pośrednicząca)
Zarząd WWM	Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Zespół ds. oceny ryzyk	Zespół ds. oceny ryzyk nadużyć finansowych, związanych z wdrażaniem programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027

Słownik pojęć:

1. **Beneficjent** - to podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 9 rozporządzenia ogólnego.
2. **Falszerstwo dokumentów** - polega na przerobieniu, podrobieniu lub użyciu sfalszowanego dokumentu lub jest to urzędowe poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne przez funkcjonariusza publicznego lub inną osobę uprawnioną do wystawienia dokumentu.
3. **Konflikt interesów** - zgodnie z art. 61 ust. 3 rozporządzenia finansowego, konflikt interesów istnieje wówczas, gdy bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji podmiotu upoważnionego do działań finansowych lub innej osoby, o których mowa w ust. 1, jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne lub związki z jakimkolwiek krajem, interes gospodarczy lub jakiegokolwiek inne bezpośrednie lub pośrednie interesy osobiste.
4. **Korupcja** - na potrzeby niniejszego dokumentu przyjęto definicję pojęcia „korupcja” w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o CBA.
5. **Nieprawidłowość** - w rozumieniu art. 2 pkt 31 rozporządzenia ogólnego, oznacza każde naruszenie mającego zastosowanie prawa, wynikające z działania lub zaniechania podmiotu gospodarczego, które ma lub może mieć szkodliwy wpływ na budżet Unii poprzez obciążenie go nieuzasadnionym wydatkiem.
6. **Nieprawidłowość systemowa** - w rozumieniu art. 2 pkt 33 rozporządzenia ogólnego, oznacza każdą nieprawidłowość, która może mieć charakter powtarzalny, o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia w podobnych rodzajach operacji, która wystąpiła na skutek poważnego uchybienia, w tym braku ustanowienia odpowiednich procedur zgodnie z rozporządzeniem oraz z przepisami dotyczącymi poszczególnych Funduszy.
7. **Nadużycie finansowe** - w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. a Konwencji sporządzonej na mocy art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich, polega na:
  - a) *w odniesieniu do wydatków, jakimkolwiek umyślnym działaniu lub zaniechaniu dotyczącym:*
    - wykorzystania lub przedstawienia fałszywych, nieścisłych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu sprzeniewierzenie lub bezprawne zatrzymanie środków z budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez, Wspólnoty Europejskie lub w ich imieniu,
    - nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu,
    - niewłaściwego wykorzystania takich środków do celów innych niż te, na które zostały pierwotnie przyznane,
  - b) *w odniesieniu do przychodów, jakimkolwiek umyślnym działaniu lub zaniechaniu dotyczącym:*
    - wykorzystania lub przedstawienia fałszywych, nieścisłych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu bezprawne zmniejszenie środków budżetu ogólnego

Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez/lub w imieniu Wspólnot Europejskich

- *nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu*
- *niewłaściwego wykorzystania korzyści uzyskanej zgodnie z prawem, w tym samym celu.*

8. **Sygnalista** (ang. whistleblower) - osoba, która z uwagi na posiadane informacje dokonuje zgłoszenia zauważonych nieprawidłowości. Status sygnalisty uzyska osoba, która dokona zgłoszenia różnego rodzaju nieprawidłowości, które powinny mieć oparcie w faktach, a które stanowić mogą działania lub zaniechania niezgodne z prawem.
9. **Zmowa przetargowa** - porozumienie, którego celem lub skutkiem jest wyeliminowanie, ograniczenie lub naruszenie w inny sposób konkurencji na rynku właściwym.
10. **Wnioskodawca** - podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 34 ustawy wdrożeniowej.

Rozdział 1 Cel i zakres Zasad

Celem niniejszych Zasad jest wprowadzenie jednolitych reguł stosowanych przez instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 w zakresie przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu zarządzania ryzykiem wystąpienia tych nadużyć.

IZ oraz IP, zgodnie z art. 74 ust. 1 lit. c rozporządzenia ogólnego, zobowiązane zostały do wprowadzenia skutecznych i proporcjonalnych środków i procedur zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniających stwierdzone ryzyka. Ponadto, Wytyczne MFIPR w zakresie kontroli w rozdziale 11 wskazują na konieczność opracowania przez ww. instytucje efektywnego systemu przeciwdziałania korupcji i zapobiegania nadużyciom, w tym konfliktom interesów. Dodatkowo, zgodnie z wytycznymi KE w zakresie oceny ryzyka nadużyć finansowych IZ/IP zobowiązane są do utrzymania wysokich standardów prawnych, etycznych i moralnych oraz przestrzegania zasad prawości, obiektywności i uczciwości.

W związku z powyższym instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 powinny być postrzegane jako przeciwne przejawom nadużyć finansowych i korupcji w prowadzeniu swojej działalności. Od wszystkich pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027 oczekuje się powyższego podejścia do realizowanych spraw. Niniejsze oznacza, że IZ/IP, kierują się w swoich działaniach **polityką absolutnego braku tolerancji dla nadużyć finansowych**, zarówno w odniesieniu do swoich struktur organizacyjnych i pracowników, jak również zachowań beneficjentów.

Dodatkowo, w myśl art. 69 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, zadaniem systemów zarządzania i kontroli jest zapobieganie nieprawidłowościom, w tym nadużyciom finansowym oraz ich wykrywanie i korygowanie. Ponadto, IZ oraz IP odpowiadają za odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych beneficjentom, o których mowa w art. 207 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

Wobec powyższego w ramach FEWiM 2021-2027 stworzono uporządkowany system skutecznego przeciwdziałania zjawisku nadużyć finansowych, który składa się z następujących elementów:

- a) zapobieganie nadużyciom finansowym,
- b) wykrywanie i zgłaszanie podejrzeń nadużyć finansowych,
- c) raportowanie i korygowanie w przypadku powzięcia podejrzeń popełnienia nadużycia finansowego (zidentyfikowania symptomu wystąpienia nadużycia finansowego) oraz korygowanie wydatków w przypadku potwierdzenia jego wystąpienia.

Niniejszy dokument zawiera zalecenia dla instytucji systemu realizacji FEWiM 2021-2027 dotyczące prawidłowej realizacji ww. zobowiązań. W szczególności wskazuje procedury ułatwiające prowadzenie postępowań w sprawach związanych z podejrzeniem wystąpienia nadużycia finansowego i związanych z nimi wykroczeniach lub przestępstwach.

Realizacja przez IZ/IP postanowień niniejszego dokumentu jest ukierunkowana na:

- a) skuteczne zapobieganie/wykrywanie nadużyć finansowych,
- b) wdrożenie efektywnych mechanizmów walki z nadużyciami finansowymi,
- c) zwiększenie świadomości problemu korupcji oraz promocję etycznych wzorców postępowania,
- d) minimalizowanie skutków nadużyć finansowych,
- e) ochronę interesów finansowych budżetu UE oraz budżetu państwa (w sytuacji powzięcia informacji o podejrzeniu popełnienia nadużycia finansowego).

W kwestii przeciwdziałania wystąpieniu konfliktu interesów instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 zobowiązane są do wdrożenia skutecznych rozwiązań mających na celu zarządzanie konfliktami i minimalizację negatywnych skutków w przypadku zaistnienia rzeczywistego konfliktu interesów.

Nadmienić należy, że skutki nadużyć mogą być dotkliwe dla wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację projektów. Dlatego też od wszystkich beneficjentów oczekuje się przestrzegania norm zawartych w niniejszych Zasadach.

Informacje dotyczące zapobiegania i postępowania w sytuacjach wystąpienia korupcji i nadużyć finansowych, w tym konfliktu interesów w ramach FEWiM 2021-2027 podawane są do publicznej wiadomości w celu przedstawienia stanowiska IZ i IP w tym zakresie oraz propagowania kultury zniechęcającej do nieuczciwych zachowań.

Rozdział 2 Charakterystyka najczęściej identyfikowanych nadużyć finansowych w wykorzystaniu środków unijnych

2.1 Falszerstwo dokumentów

Do przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów zaliczyć można zarówno falszerstwo materialne, jak i intelektualne.

Falszerstwo materialne zgodnie z art. 270 kk jest przestępstwem dotyczącym każdej osoby (nie tylko funkcjonariuszy publicznych) i polega na przerobieniu, podrobieniu lub użyciu sfalszowanego dokumentu.

Podrobienie dokumentu polega na sporządzeniu dokumentu na nowo wraz ze stworzeniem pozoru, że dany dokument jest autentyczny. Przykładem podrobienia dokumentu jest sfalszowanie podpisu na dokumencie. Podrobienie podpisu innej osoby, nawet za jej zgodą, wyczerpuje znamiona popełnienia przestępstwa wskazane w art. 270 kk.

Przerobienie dokumentu oznacza dokonanie zmian w tekście już istniejącego dokumentu i uczynieniu go w ten sposób nieprawdziwym. Przykładem popełnienia tego typu przestępstwa są przede wszystkim wszelkiego rodzaju dopiski lub usuwanie fragmentów tekstu, wywabienia, wymazania, przekreślenia itp.

Użycie sfalszowanego dokumentu jako autentycznego jest rozumiane jako jego przedłożenie osobie uprawnionej np. do kontroli, zrealizowanie na jego podstawie świadczenia np. poprzez wypłatę środków refundacyjnych czy też przeniesienia własności oraz jego przedstawienie organowi prowadzącemu postępowanie dowodowe.

Przyjmuje się, że z dokonaniem czynu w formie podrobienia lub przerobienia mamy głównie do czynienia w momencie, gdy podjęto czynności mające na celu upozorowanie autentyczności danego dokumentu, a więc samo podjęcie działania jest przestępstwem. Natomiast użycie sfalszowanego dokumentu stanowi moment jego przedstawienia jako autentycznego i mającego znaczenie prawne. Uważa się, że karalne jest tylko takie sfalszowanie dokumentu, które polega na jego wykorzystaniu jako przedmiotu o znaczeniu prawnym.

Falszerstwo intelektualne zgodnie art. 271 kk jest to urzędowe poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne przez funkcjonariusza publicznego lub inną osobę uprawnioną do wystawienia dokumentu. Falszerstwo intelektualne może być popełnione tylko przez osobą mającą prawny status funkcjonariusza publicznego albo też szczególny tytuł prawny (upoważnienie) do wystawienia dokumentów określonego rodzaju.

Poświadczenie nieprawdy nie jest przestępstwem przeciwko autentyczności dokumentu lecz stwierdzeniem faktów czy okoliczności niezgodnych z prawdą. Warunkiem pociągnięcia sprawy do odpowiedzialności karnej za fałszerstwo intelektualne jest wykazanie, że osoba poświadczająca nieprawdę miała świadomość faktu poświadczania nieprawdy. Popełnienie błędu, nawet rażącego, nie daje podstaw do ukarania na podstawie art. 271 kk. Działanie takie może skutkować odpowiedzialnością karną z tytułu niedopełnienia obowiązków (art. 231 kk) lub odpowiedzialnością dyscyplinarną za naruszenie obowiązków pracowniczych. Poświadczenie nieprawdy może polegać m.in. na potwierdzeniu okoliczności, które nie miały miejsca, na ich przeinaczeniu albo na zatajeniu.

Naruszenia związane z fałszowaniem dokumentów mogą przybierać różne formy m.in.:

- 1) wytworzenia oraz przedstawienia przez wnioskodawcę/beneficjenta dokumentów poświadczających nieprawdę w zakresie spełniania wymogów w zakresie zamieszczania ogłoszeń o planowanych przetargach,
- 2) poświadczenia nieprawdy w krótkich odstępach czasu z góry powziętym zamiarem w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, polegające na prowadzeniu dokumentacji w stosunku do prac, które nie miały miejsca, a następnie wystawienia na ich podstawie faktur VAT,
- 3) przerobienia dokumentów umożliwiających ocenę spełniania przez projekt kryteriów wyboru projektów i posłużenie się nimi jako autentycznymi,
- 4) poświadczenia nieprawdy przez inżyniera kontraktu/inspektora nadzoru, co do okoliczności mającej znaczenie prawne,
- 5) poświadczenia nieprawdy w dzienniku budowy, przerobienie dziennika i posługiwanie się nim,
- 6) przedstawienia fałszywych dowodów księgowych poświadczających nabycie towarów lub wykonanie usług w celu otrzymania refundacji wydatków. Może to również obejmować zмовę z osobami trzecimi lub z personelem instytucji dostarczającej towar/wykonującej usługę (np. w połączeniu z łapówką w celu ułatwienia realizacji tego planu),
- 7) posłużenia się przez beneficjenta przerobionymi dokumentami poświadczającymi dostarczenie na jego rzecz większej ilości towaru/towaru droższego albo wykonania usługi w szerszym zakresie/przez większą liczbę godzin niż miało to miejsce w rzeczywistości, celem uzyskania refundacji,
- 8) przedstawienia przez beneficjenta fałszywych dowodów i dokumentacji, poświadczających wykorzystanie uzyskanej zaliczki zgodnie z zakresem przedstawionym we wniosku o płatność dotyczącym wypłaty zaliczki, w przypadku wykorzystania zaliczki na cele nie związane z realizacją projektu.

2.2 Korupcja

Korupcja zgodnie z art. 1 ust. 3a ustawy o CBA oznacza czyn:

- 1) polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu przez jakąkolwiek osobę, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści osobie pełniącej funkcję publiczną dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji,
- 2) polegający na żądaniu lub przyjmowaniu przez osobę pełniącą funkcję publiczną bezpośrednio, lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji,
- 3) popełniany w toku działalności gospodarczej, obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu,

bezpośrednio lub pośrednio, osobie kierującej jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującej w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub na rzecz jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odzwajemnienie,

- 4) popełniany w toku działalności gospodarczej obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na żądaniu lub przyjmowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, przez osobę kierującą jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującą w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odzwajemnienie.

W rozumieniu art. 2 cywilnoprawnej konwencji o korupcji sporządzonej w Strasburgu dnia 4 listopada 1999 r. **korupcją** jest żądanie, proponowanie, wręczenie lub przyjmowanie, bezpośrednio lub pośrednio, łapówki lub jakiegokolwiek innej nienależnej korzyści lub jej obietnicy, które wypacza prawidłowe wykonywanie jakiegokolwiek obowiązku lub zachowanie wymagane od osoby otrzymującej łapówkę, nienależną korzyść lub jej obietnicę.

Z kolei prawnokarna konwencja o korupcji sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. nakłada na strony konwencji obowiązek przyjęcia odpowiednich środków ustawodawczych, koniecznych do uznania przez prawo wewnętrzne za przestępstwa zachowań związanych z przekupstwem czynnym lub biernym, jeśli dotyczą one:

- 1) krajowych i zagranicznych funkcjonariuszy publicznych,
- 2) funkcjonariuszy organizacji międzynarodowych,
- 3) członków krajowych i zagranicznych zgromadzeń przedstawicielskich sprawujących władzę ustawodawczą lub wykonawczą,
- 4) członków międzynarodowych zgromadzeń parlamentarnych,
- 5) sędziów i funkcjonariuszy sądów międzynarodowych.

Przestępstwa określane potocznie jako korupcja w prawie karnym określa się mianem **łapownictwa**. W przepisach kk wyróżniono dwa rodzaje tych przestępstw, tj.:

- 1) **łapownictwo bierne** (zwane także sprzedajnością) - zostało określone w art. 228 kk, który stanowi, iż popełnia je każdy, kto w związku z pełnieniem funkcji publicznej przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 2) **łapownictwo czynne** (zwane także przekupstwem) - zostało określone w art. 229 kk, który stanowi, iż przestępstwo popełnia każdy, kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji.

Pozostałe najczęściej spotykane działania o charakterze korupcyjnym to:

- 1) wykorzystywanie środków budżetowych i majątku publicznego do celów prywatnych lub osobistych korzyści,
- 2) płatna protekcja,
- 3) handel wpływami,
- 4) nieprawidłowości dot. zamówień publicznych, kontraktów, koncesji czy decyzji sądów,
- 5) uchylanie się przed obowiązkiem celnym, podatkowym itp.,
- 6) świadome, niezgodne z prawem dysponowanie środkami z budżetu państwa i majątkiem, który jest dobrem publicznym,
- 7) faworyzowanie,
- 8) nepotyzm, kumoterstwo.

Zgodnie z publikacją CBA o przewidywanych zagrożeniach korupcyjnych ryzyka wystąpienia korupcji należy się spodziewać tam, gdzie zarówno instytucje publiczne, jak i podmioty gospodarcze wykazują największą aktywność oraz gdzie wydatkowane są znaczne środki publiczne, a więc przy realizacji dużych projektów. Zaznacza się, iż spowolnienie gospodarcze jest zawsze czynnikiem wpływającym na wzrost poziomu przestępczości gospodarczej.

Najczęściej zjawiska korupcyjne w obszarze wykorzystywania środków unijnych związane są z:

- 1) oferowaniem możliwości uzyskania wsparcia lub przyspieszenia jego uzyskania,
- 2) uzależniania uzyskania pomocy finansowej od określonej korzyści majątkowej lub osobistej,
- 3) zamierzonym przez urzędnika nieujawnieniem nieprawidłowości w trakcie kontroli prowadzonej na różnych etapach realizacji projektu.

Działania w zakresie przeciwdziałania korupcji koncentrują się przede wszystkim na jej zwalczaniu przy pomocy organów ścigania. Wśród organów ścigania najistotniejszą rolę odgrywają: CBA, Policja i ABW.

2.3 Zmowy przetargowe

Zmowy przetargowe zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 7 ustawy okik to porozumienia, których celem lub skutkiem jest wyeliminowanie, ograniczenie lub naruszenie w inny sposób konkurencji na rynku właściwym. Zmowa przetargowa polega na uzgadnianiu przez przedsiębiorców przystępujących do przetargu lub przez tych przedsiębiorców i przedsiębiorcę będącego organizatorem przetargu warunków składanych ofert, w szczególności co do zakresu prac lub ceny.

Wyróżnić można dwa główne typy zmów przetargowych:

- 1) **zmowa pozioma** (horyzontalna) - porozumienie ograniczające konkurencję między przedsiębiorcami, którzy powinni między sobą rywalizować. Mogą one przybierać wiele form i mają na celu osłabienie konkurencji między potencjalnymi wykonawcami,
- 2) **zmowa pionowa** (wertykalna) - porozumienie pomiędzy podmiotami działającymi na różnych szczeblach obrotu (np. pomiędzy producentem i dystrybutorem lub zamawiającym i wykonawcą). Najczęściej polegają one na uzgodnieniu warunków przetargu lub treści

specyfikacji warunków zamówienia (SWZ) między zamawiającym a jednym z potencjalnych wykonawców w celu wykluczenia pozostałych oferentów.

Zmowy przetargowe są zawiązywane najczęściej w formach: umowy dżentelmeńskiej, uzgodnień telefonicznych czy korespondencyjnych (email), dlatego są trudne do wykrycia i udowodnienia.

Skutkiem umowy przetargowej jest wybór oferty mniej korzystnej ekonomicznie lub zakupu towaru o znacznie gorszej jakości niż ta, która mogłaby zostać wybrana, gdyby konkurencja w przetargu funkcjonowała prawidłowo.

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie związane z ochroną konkurencji i konsumentów jest ustawa okik. Wprowadza ona zakaz podejmowania przez przedsiębiorców działań mogących ograniczyć konkurencję. Adresatami zakazu umów przetargowych są nie tylko przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą, lecz również podmioty świadczące usługi użyteczności publicznej lub organizujące tego rodzaju usługi (jednostki samorządu terytorialnego). Zakaz umów przetargowych nie znajduje jednak zastosowania w odniesieniu do porozumień zawieranych przez wykonawcę z zamawiającym nie będącym przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy okik.

Ustawa okik zawiera przykładowy katalog porozumień, które zostaną uznane za znowę. Są to porozumienia przedsiębiorców polegające na:

- 1) ustalaniu, bezpośrednio lub pośrednio, cen i innych warunków zakupu lub sprzedaży towarów,
- 2) ograniczaniu lub kontrolowaniu produkcji lub zbytu oraz postępu technicznego lub inwestycji,
- 3) podziale rynków zbytu lub zakupu,
- 4) stosowaniu w podobnych umowach z osobami trzecimi uciążliwych lub niejednorodnych warunków umów, stwarzających tym osobom zróżnicowane warunki konkurencji,
- 5) uzależnianiu zawarcia umowy od przyjęcia lub spełnienia przez drugą stronę innego świadczenia, niemającego rzeczowego ani zwyczajowego związku z przedmiotem umowy,
- 6) ograniczaniu dostępu do rynku lub eliminowaniu z rynku przedsiębiorców nieobjętych porozumieniem,
- 7) uzgadnianiu przez przedsiębiorców przystępujących do przetargu lub przez tych przedsiębiorców i przedsiębiorcę będącego organizatorem przetargu, warunków składanych ofert, w szczególności zakresu prac lub ceny.

Do uznania, że zostało naruszone prawo, wystarczające jest spełnienie jednej z ww. przesłanek np. jeżeli porozumienie mało za cel wpływanie na konkurencję na danym rynku, jest ono nielegalne, nawet w przypadku, gdy nie zostało zrealizowane.

Zmowy przetargowe podlegają odpowiedzialności karnej. Zgodnie z art. 305 § 1 kk „Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, udaremnia lub utrudnia przetarg publiczny albo wchodzi w porozumienie z inną osobą działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Do najczęściej występujących mechanizmów zμών przetargowych, które są wykorzystywane przez przedsiębiorców należy zaliczyć:

- 1) **oferty kurtuazyjne** (zabezpieczające) - polegają na uzgodnieniu złożenia przez potencjalnych konkurentów ofert mniej korzystnych dla zamawiającego od oferty wykonawcy wytypowanego przez uczestników zmowy na zwycięzcę. Złożenie ofert kurtuazyjnych ma na celu uwiarygodnienie konkurencyjności w przetargu lub przekonanie zamawiającego, że oferta wspierana jest dla niego korzystna,
- 2) **ograniczenie ofert** - polega na uzgodnionym odstąpieniu przez jednego lub kilku potencjalnych wykonawców od udziału w przetargu, lub na wycofaniu wcześniej złożonej oferty albo na podjęciu innych kroków, dzięki którym oferta nie będzie brana pod uwagę - tak aby została wybrana oferta uzgodniona przez uczestników porozumienia jako oferta zwycięska,
- 3) **rozstawianie i wycofywanie ofert** - istotą tego mechanizmu jest uzgodnienie treści ofert, w szczególności cen, które są odpowiednio różnicowane, tak by po otwarciu ofert zajmowały pierwsze miejsca. Gdy tak się staje, oferta najkorzystniejsza jest wycofywana albo podejmowane są kroki mające służyć temu, by oferta ta nie była brana pod uwagę i by zapewnić zwycięstwo najmniej korzystnej spośród ofert złożonych przez uczestników porozumienia,
- 4) **systemowy podział rynku** - polega na wytypowaniu i uzgodnieniu przetargów (wyodrębnionych na podstawie kryteriów geograficznych, przedmiotowych lub podmiotowych), w jakich poszczególni uczestnicy porozumienia będą brać udział i wygrywać, a w jakich w ogóle nie będą składać ofert lub będą składać jedynie oferty zabezpieczające,
- 5) **zawiązanie konsorcjum** przez wykonawców w celu wspólnego udziału w postępowaniu również może mieć charakter zmowy przetargowej, jeśli wykonawcy tworzący konsorcjum mogliby złożyć oferty oddzielnie, mając realne szanse wygrania przetargu, to działanie takie stanowi zakazane porozumienie ograniczające konkurencję.

Do najczęściej identyfikowanych naruszeń związanych ze znowami przetargowymi w wykorzystaniu środków unijnych należą:

- 1) podejrzenie wejścia w porozumienie uczestników przetargów, polegające na uzgadnianiu wartości zamówień w ramach poszczególnych postępowań w celu osiągnięcia korzyści majątkowych i doprowadzenia do wyboru przez zamawiającego uzgodnionej uprzednio przez uczestników oferty, co doprowadzi do podzielenia poszczególnych zamówień po cenach odbiegających od rzeczywistej wartości zamówienia na szkodę beneficjenta,
- 2) podejrzenie wejścia w porozumienie z inną osobą w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i utrudniania przetargu na dostawę,
- 3) rezygnacja z dalszego udziału w postępowaniu jednej z firm (np. poprzez nieuzupełnienie oferty), mająca na celu doprowadzenie do wyboru firmy z góry ustalonej przez zamawiających się, lub występowanie jako podwykonawca wybranej firmy,

- 4) porozumienie z osobami odpowiedzialnymi u wykonawcy mające na celu wyłudzenie „podwójnej zapłaty” od inwestora z tytułu solidarnej odpowiedzialności za wykonanie robót,
- 5) podejrzenie wystąpienia niekonkurencyjnego uzgadniania warunków składanych ofert w postaci podejrzenia wystąpienia zmowy wertykalnej (pomiędzy organizatorem i uczestnikiem przetargu), jak i zmowy horyzontalnej (pomiędzy przedsiębiorcami przystępującymi do poszczególnych postępowań),
- 6) utrudnianie przetargu publicznego połączone z nadużyciem uprawnień przez funkcjonariusza publicznego - wejście w porozumienie mające na celu zakłócanie przetargów publicznych,
- 7) podejrzenie wejścia w porozumienie z inną osobą poprzez działanie na szkodę instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Za udział w zмовie grożą kary finansowe. Za naruszenie reguł konkurencji przedsiębiorcy grozi kara w wysokości do 10 proc. obrotu, obliczonego zgodnie z art. 106 ustawy okik. Za naruszenie reguł konkurencji osobom zarządzającym grozi kara w wysokości do 2 mln zł. Dotyczy to zarówno obecnych, jak i byłych pracowników. Ponoszą oni odpowiedzialność wyłącznie za własne umyślne działanie lub zaniechanie, które doprowadziło do naruszenia zakazu porozumień ograniczających konkurencję.

Osoby zarządzające to osoby fizyczne kierujące przedsiębiorstwem, w szczególności pełniące funkcje kierownicze lub wchodzące w skład organu zarządzającego przedsiębiorcy. Są to osoby zajmujące najwyższe stanowiska w strukturze organizacyjnej przedsiębiorcy, mające wpływ na zachowanie rynkowe przedsiębiorcy.

Zarówno przedsiębiorca, jak i osoba zarządzająca, mogą złożyć wniosek *leniency* i ubiegać się o całkowite zwolnienie z kary pieniężnej lub jej obniżenie. Aby skorzystać z programu *leniency*, należy:

- z własnej inicjatywy ujawnić UOKiK swój udział w zмовie,
- przedstawić informacje i dowody,
- współpracować z UOKiK w sposób podobny do „świadka koronnego”.

Praktyczna instrukcja dla przedsiębiorców, którzy chcieliby złożyć wniosek *leniency* i skorzystać z programu łagodzenia kar, dostępna jest na stronie UOKiK (http://www.uokik.gov.pl/program_lagodzenia_kar2.php).

2.4 Konflikt interesów

Konflikt interesów to nieprawidłowość wpływająca negatywnie na budżet UE, która może wiązać się z nadużyciami finansowymi. Został zdefiniowany w art. 61 ust. 3 rozporządzenia finansowego. Konflikt interesów istnieje wówczas, gdy **bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji podmiotu upoważnionego do działań finansowych lub innej osoby, jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne lub związki z jakimkolwiek**

krajem, interes gospodarczy lub jakiegokolwiek inne bezpośrednio lub pośrednio interesy osobiste.

Zgodnie ze stanowiskiem określonym w Wytycznych KE w zakresie unikania konfliktów interesów do konfliktu interesów może dojść nawet w przypadku, gdy dana osoba w rzeczywistości nie odnosi żadnych korzyści z tytułu zaistniałej sytuacji - wystarczy, że okoliczności te będą zagrażały bezstronnemu i obiektywnemu pełnieniu przez nią powierzonych funkcji oraz musi istnieć związek z konkretnymi aspektami sposobu postępowania, zachowania lub stosunków danej osoby (lub wywierać wpływ na te aspekty). W ocenie KE bezpośredni i pośredni interes może obejmować prezenty lub gościnność, interesy o charakterze nieekonomicznym lub wynikające z zaangażowania w działalność organizacji pozarządowych lub politycznych (nawet jeśli nie jest ono wynagradzane), konkurujące obowiązki lojalności między jednym podmiotem, wobec którego dana osoba jest zobowiązana, a inną osobą lub podmiotem, wobec którego dana osoba jest zobowiązana. Z kolei w kwestiach związanych ze względami rodzinnymi i emocjonalnymi KE stoi na stanowisku, że konflikt interesów nie jest automatyczną konsekwencją relacji rodzinnej, lecz wynika z zagrożenia bezstronności danej osoby, która w danej relacji pozostaje. Pojęcie rodziny powinno obejmować stosunki między daną osobą, a stroną zaangażowaną w wydatkowanie budżetu UE, które zazwyczaj wzbudzałyby uzasadnione podejrzenia co do potencjalnego niewłaściwego wpływu rodzinnego na pełnienie obowiązków służbowych, a więc naruszałoby zasadę zaufania publicznego. Powyższe znajduje zastosowanie w odniesieniu co najmniej do najbliższej rodziny, przez którą w opinii KE uznaje się relacje (w tym relacje powstałe w wyniku adopcji): małżonek (w tym partner), dzieci i rodzice, dziadkowie, pradiadkowie, wnuki, prawnuki, siostry i bracia (w tym przyrodni), wujowie i ciotki, siostrzenice lub bratanice oraz siostrzeńcy lub bratankowie, kuzyni pierwszego stopnia, teściowie, synowie i zięciowie, szwagier lub szwagierka, przybrani rodzice, pasierbowie i pasierbice. Istnienie jednego z tych powiązań rodzinnych między daną osobą a stroną zaangażowaną powinno być co najmniej uznawane za sytuację obiektywnie postrzeganą jako konflikt interesów. Porównywalnie osobista przyjaźń (lub relacje rodzic chrzestny - chrześniak), która może oznaczać większą bliskość niż w przypadku najbliższej rodziny, może prowadzić do sytuacji, w której dana osoba, pozostając w szczególnej relacji z takim przyjacielem, wystawi na szwank swoją bezstronność i obiektywizm. Również każdy, kto na stałe mieszka w gospodarstwie domowym danej osoby, znajduje się co najmniej w sytuacji, która obiektywnie może być postrzegana jako konflikt interesów, chyba że taki wniosek zostanie obalony przez obiektywnie wiarygodny kontrargument. Zgodnie ze stanowiskiem KE sytuacje, które obiektywnie można postrzegać jako konflikt interesów występują wtedy, gdy dana osoba, niezależnie od swoich intencji, może w uzasadniony sposób postrzegać siebie jako osobę posiadającą przeciwstawne interesy osobiste i publiczne lub być postrzegana jako taka osoba, ponieważ interesy te mogą zagrażać zdolności tej osoby do wypełniania swoich zadań i obowiązków w sposób bezstronny i obiektywny (np. ryzyko lub możliwość faworyzowania lub wrogość ze względu na interesy

rodzinne oraz związki z jakimkolwiek krajem lub sympatie polityczne mogą być obiektywnie postrzegane jako konflikt interesów). Domniemany konflikt interesów obejmuje obiektywne okoliczności wpływające na zaufanie do niezależności i bezstronności danej osoby lub podmiotu, nawet jeśli konflikt interesów nie zaistnieje lub nawet jeśli dana osoba nie odnosi rzeczywistych korzyści z zaistniałej sytuacji. W tym kontekście niezwykle ważne jest zapewnienie zarówno skutecznego przestrzegania przepisów dotyczących unikania konfliktu interesów, jak i unikanie wszelkich wątpliwości, jakie rozsądna, rzeczowa, obiektywna i działająca w dobrej wierze osoba może mieć co do zgodności zachowania osoby uczestniczącej w wykonaniu budżetu. Wszelka sytuacja, która może być obiektywnie postrzegana jako konflikt interesów, wymaga zbadania jej i rozwiązania w taki sposób, aby nie mogła być już obiektywnie postrzegana jako taka. W tym kontekście podmioty upoważnione do działań finansowych i inne osoby uczestniczące w wykonaniu budżetu UE muszą:

- a) powstrzymać się od podejmowania jakichkolwiek działań, które mogą spowodować powstanie konfliktu ich interesów osobistych z interesami UE,
- b) podejmować odpowiednie działania, aby zapobiegać powstaniu konfliktów interesów w ramach zadań, za które są odpowiedzialne,
- c) podejmować odpowiednie działania, aby zareagować na sytuacje, które obiektywnie można postrzegać jako konflikt interesów.

Według Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) konflikt interesów można podzielić na następujące rodzaje: **konflikty rzeczywiste, potencjalne i domniemane**.

Rzeczywisty konflikt interesów polega na tym, że dana osoba pozostaje pod wpływem sprzecznych interesów (np. bliski krewny składa wniosek o pomoc unijną, a osoba podejmująca decyzję w tej kwestii zamierza przychylić się do pozytywnego rozpatrzenia jego wniosku, mimo że z obiektywnego punktu widzenia inne wnioski uzyskały wyższą ocenę i to one powinny zostać wybrane).

Domniemany konflikt interesów polega na tym, że może się wydawać, że dana osoba pozostaje pod wpływem sprzecznych interesów (np. bliski krewny składa wniosek o pomoc unijną, a osoba podejmująca decyzję w tej kwestii traktuje jego wniosek tak samo jak wszystkie inne wnioski i podejmuje bezstronną decyzję).

Potencjalny konflikt interesów polega na tym, że istnieje możliwość, że dana osoba znajdzie się pod wpływem sprzecznych interesów (np. bliski krewny rozważa złożenie wniosku o pomoc unijną, a osoba spokrewniona jest urzędnikiem podejmującym decyzję w tej kwestii).

ETO zdefiniował „**interes**” jako zobowiązanie, obowiązek, powinność lub cel związane z określoną rolą społeczną i gospodarczą lub określoną praktyką. Interes tego rodzaju może skłaniać do uprzywilejowania lub niekorzystnego potraktowania pewnych osób lub grup. Interesy można podzielić na: **bezpośrednie, pośrednie, finansowe, niefinansowe**.

Interes bezpośredni - obejmuje interesy osobiste, rodzinne, zawodowe lub biznesowe pracownika.

Interes pośredni - obejmuje interesy osobiste, rodzinne, zawodowe lub biznesowe osoby lub grupy, z którą pracownik jest lub był w ostatnim czasie blisko związany.

Interes finansowy - obejmuje rzeczywiste, potencjalne lub domniemane zyski lub straty finansowe. Nie musi dojść do przekazania środków pieniężnych, aby interes został uznany za finansowy.

Interes inny niż finansowy - wynika z relacji osobistych lub rodzinnych, a także z uczestnictwa w działalności sportowej, społecznej lub kulturalnej.

Na kwestię konfliktu interesów należy szczególnie zwrócić uwagę w przypadku przeprowadzania postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, w związku z faktem, że w tym obszarze odnotowuje się najwięcej przypadków występowania nadużyć finansowych.

W myśl dyrektywy 2014/24/UE pojęcie **konfliktu interesów obejmuje co najmniej każdą sytuację, w której pracownicy instytucji zamawiającej lub podmiotów działających na rzecz instytucji zamawiającej biorący udział w prowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia lub mogący wpłynąć na wynik tego postępowania mają, bezpośrednio lub pośrednio, interes finansowy, ekonomiczny lub inny interes osobisty, który może zagrażać ich bezstronności i niezależności w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia.** Ponadto, państwa członkowskie powinny zapewnić podjęcie przez instytucje zamawiające odpowiednich środków, by skutecznie zapobiegać konfliktom interesów, a także rozpoznawać i likwidować je, gdy powstają w związku z prowadzeniem postępowań o udzielenie zamówień, by nie dopuścić do ewentualnego zakłócenia konkurencji i zapewnić równe traktowanie wszystkich wykonawców. Oprócz tego, instytucje zamawiające są zobowiązane do zastosowania odpowiednich środków i wprowadzenia systemów umożliwiających wykrywanie konfliktów interesów w obszarze zamówień publicznych, zapobieganie tym konfliktom oraz ich rozwiązywanie.

Powyższa definicja konfliktu interesów została zdefiniowana w Pzp, które wskazuje sytuacje, w jakich osoby wykonujące czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego podlegają wyłączeniu. Zgodnie z art. 17 ust. 1 lit. 3 ustawy Pzp, czynności związane z przygotowaniem oraz przeprowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego wykonują osoby zapewniające bezstronność i obiektywizm. Natomiast art. 56 ust. 4 stanowi, że osoby wykonujące czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia składają, pod rygorem odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania, pisemne oświadczenie w zakresie określonym w art. 56 ust. 2, który stanowi, że osoby te podlegają wyłączeniu, jeżeli:

- 1) ubiegają się o udzielenie tego zamówienia,
- 2) pozostają w związku małżeńskim, w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia, lub są związane z tytułu

przysposobienia, opieki lub kurateli albo pozostają we wspólnym pożyciu z wykonawcą, jego zastępcą prawnym lub członkami organów zarządzających lub organów nadzorczych wykonawców ubiegających się o udzielenie zamówienia,

- 3) w okresie 3 lat przed wszczęciem postępowania o udzielenie zamówienia pozostawali w stosunku pracy lub zlecenia z wykonawcą, otrzymywały od wykonawcy wynagrodzenie z innego tytułu lub były członkami organów zarządzających lub organów nadzorczych wykonawców ubiegających się o udzielenie zamówienia,
- 4) pozostają z wykonawcą w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że istnieje uzasadniona wątpliwość co do ich bezstronności lub niezależności w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia z uwagi na posiadanie bezpośredniego lub pośredniego interesu finansowego, ekonomicznego lub osobistego w określonym rozstrzygnięciu tego postępowania

oraz w zakresie art. 56 ust. 3 Pzp, który stanowi, że osoby te podlegają wyłączeniu z dokonywania tych czynności, jeżeli zostały prawomocnie skazane za przestępstwo popełnione w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia.

Obowiązek złożenia oświadczenia w zakresie określonym w art. 56 ust. 2 składa się niezwłocznie po powzięciu wiadomości o ich istnieniu, a oświadczenie o braku istnienia tych okoliczności nie później niż przed zakończeniem postępowania o udzielenie zamówienia. Natomiast oświadczenie o braku lub istnieniu okoliczności, o których mowa w art. 56 ust. 3, składa się przed rozpoczęciem wykonywania czynności związanych z przeprowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia. Przytoczone przepisy Pzp kreują po stronie zamawiającego obowiązek zapewnienia, aby czynności przygotowawcze, jak i czynności w ramach wszczętego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, były wykonywane przez osoby zapewniające bezstronność i obiektywizm. Po stronie zamawiającego istnieje obowiązek zapewnienia, aby osoby wykonujące czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego złożyły stosowne oświadczenie. Zgodnie ze stanowiskiem UZP, niewyłączenie z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego osoby podlegającej wyłączeniu z takiego postępowania na podstawie art. 56 ust. 2 i 3 ustawy Pzp stanowi naruszenie dyscypliny finansów publicznych (art. 17 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych). Podobnie naruszenie dyscypliny finansów publicznych stanowi niezłożenie przez kierownika zamawiającego, członka komisji przetargowej oraz inne osoby wykonujące czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego po stronie zamawiającego lub mogące mieć wpływ na wynik tego postępowania oświadczenia o braku lub istnieniu okoliczności powodujących wyłączenie z tego postępowania (art. 17 ust. 4 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych).

Sytuacje dotyczące występowania konfliktu interesów przy udzielaniu zamówień publicznych mogą odnosić się również do oferentów. Zgodnie z art. 109 ust. 1 pkt 6 Pzp z postępowania o udzielenie zamówienia zamawiający może wykluczyć wykonawcę jeżeli występuje konflikt

interesów w rozumieniu art. 56 ust. 2 ustawy, którego nie można skutecznie wyeliminować w inny sposób niż przez wykluczenie wykonawcy. Ponadto należy mieć na uwadze, że konflikt interesu może wystąpić pomiędzy np. wybranym do realizacji zadania wykonawcą oraz podmiotem wyłonionym do nadzorowania wykonawcy (np.: inspektorem nadzoru inwestorskiego).

Przykładem wystąpienia konfliktu interesów mogą być np.: skorzystanie przez oferenta z usług podwykonawcy, zaangażowanego wcześniej przez zamawiającego do przygotowania zamówienia lub jego elementów, zatrudnienie przez wybranego wykonawcę pracownika, który wcześniej pracował u zamawiającego oraz brał udział w udzieleniu zamówienia, powiązania dostawcy usług w zakresie obsługi zamówień z podmiotem któremu udzielono zamówienia.

Naruszenie przepisów dotyczących zamówień publicznych może prowadzić do zastosowania korekt finansowych.

Rozdział 3 Opis działań w zakresie zapobiegania najczęściej identyfikowanym nadużyciom finansowym

3.1 Zapobieganie przestępstwom przeciwko dokumentom

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 są zobowiązane do podejmowania skutecznych działań mających na celu przeciwdziałanie i wykrywanie sfałszowanych dokumentów. Działania te polegają, m.in. na:

- 1) sprawdzeniu, w uzasadnionych przypadkach, czy kopie dokumentów przedłożonych wraz z wnioskiem dofinansowanie/ wnioskami o płatność są zgodne z oryginalną dokumentacją będącą w posiadaniu beneficjenta,
- 2) sprawdzeniu, czy informacje zawarte w sprawozdaniu z realizacji projektu, na protokołach odbioru oraz na fakturach odpowiadają rzeczywistości, tj. czy roboty i usługi faktycznie zostały wykonane w zadeklarowanym zakresie,
- 3) weryfikowaniu danych rejestrowych beneficjentów w CEIDG, KRS,
- 4) weryfikowaniu podpisu elektronicznego przy użyciu adekwatnych do tego celu programów,
- 5) odpowiednim zabezpieczeniu zgromadzonych dokumentów,
- 6) odpowiedniej ochronie danych osobowych,
- 7) korzystaniu z kwalifikowanego podpisu elektronicznego do uwierzytelniania dokumentów,
- 8) organizowaniu szkoleń z zakresu identyfikacji podrobionych dokumentów.

3.2 Przeciwdziałanie korupcji

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 są zobowiązane do podejmowania skutecznych działań przeciwdziałających korupcji. Do narzędzi przeciwdziałających korupcji należą m. in.:

- 1) Kodeks etycznego postępowania Pracowników, stanowiący **załącznik nr 2** do niniejszych Zasad, w którym przyjęto także politykę dotyczącą przyjmowania prezentów,

- 2) procedury zawarte w IW IZ/IP,
- 3) Procedura określająca zasady i tryb postępowania w przypadku wystąpienia w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zdarzeń o charakterze korupcyjnym przyjęta Zarządzeniem Nr 53/2016 Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 6 kwietnia 2016 r. ze zm.,
- 4) Polityka przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych w WUP w Olsztynie pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej w systemie realizacji FEWiM 2021-2027.

W celu minimalizacji ryzyka wystąpienia korupcji przy realizacji projektów w ramach FEWiM 2021-2027, IZ/IP są zobowiązane do zapewnienia odpowiedniego poziomu i częstotliwości szkoleń pracowników oraz beneficjentów w zakresie stosowanej polityki antykorupcyjnej.

3.3 Zapobieganie przypadkom konfliktu interesów

W ramach FEWiM 2021-2027 zidentyfikowane zostały następujące procesy w szczególności narażone na wystąpienie rzeczywistego konfliktu interesów:

- 1) przeprowadzanie zamówień publicznych zarówno na etapie przygotowania dokumentacji (zapisy SWZ, ogłoszenia), udzielenia zamówienia (sposób oceny i wyboru oferty najkorzystniejszej) jak i realizacji umowy o zamówienie publiczne (odbior robót, dostaw, wprowadzanie zmian do umów),
- 2) wybór projektów do dofinansowania, w tym rozpatrywanie środków odwoławczych na etapie wyboru projektów do dofinansowania (np. ryzyko wydania decyzji korzystnej dla beneficjenta w wyniku wystąpienia konfliktu interesów),
- 3) prowadzenie kontroli (np. ryzyko ograniczania zastrzeżeń w wynikach kontroli wskutek wystąpienia konfliktu interesów),
- 4) stwierdzanie wystąpienia nieprawidłowości (np. ryzyko nieuznania danej sytuacji za nieprawidłowość, pomimo istnienia do tego przesłanek, ze względu na konflikt interesów),
- 5) prowadzenie postępowań administracyjnych i egzekucyjnych (np. ryzyko uchylecia decyzji wskutek wystąpienia konfliktu interesów),
- 6) weryfikacja wniosków o płatność, deklaracja wydatków,
- 7) postępowanie z informacjami otrzymanymi od sygnalistów (np. pracowników, wnioskodawców/beneficjentów, oferentów).

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 oraz beneficjenci są zobowiązani do wdrożenia skutecznych rozwiązań służących zapobieganiu wystąpienia konfliktu interesów. Powyższe możliwe jest poprzez:

- 1) zdefiniowanie potencjalnych zagrożeń i ciągłe ich monitorowanie,
- 2) bezwzględne przeciwdziałanie potencjalnym, domniemanym i rzeczywistym konfliktom interesów,
- 3) stałe edukowanie pracowników w zakresie przeciwdziałania konfliktom interesów oraz promowanie postaw etycznych,

- 4) bieżące rozwiązywanie sytuacji problemowych;
- 5) zachęcanie do informowania o zaistniałych problemach i podejrzeniach wystąpienia konfliktu interesów,
- 6) zachęcanie do podnoszenia świadomości w zakresie wykrywania i przeciwdziałania występowaniu konfliktu interesów,
- 7) przestrzeganie niniejszych Zasad, w tym Kodeksu etycznego postępowania.

IZ i IP przyjęły następujące mechanizmy zapobiegające wystąpieniu konfliktu interesów, które mogą być wykorzystane odpowiednio przez wnioskodawców/beneficjentów, tj.:

- 1) podnoszenie świadomości pracowników na wszystkich szczeblach,
- 2) dbanie o wysoką kulturę organizacyjną, wspieranie uczciwości przez kadrę kierowniczą,
- 3) sporządzanie jasnych opisów stanowisk pracy oraz zakresów czynności,
- 4) zapewnienie odpowiedniej liczby wykwalifikowanej i należycie wynagradzanej kadry pracowniczej na poszczególnych szczeblach,
- 5) stosowanie zasady „dwóch par oczu” w ramach prowadzonych działań, co oznacza, że zadania są przeprowadzane przez co najmniej dwie osoby (z wyłączeniem działań, w których procedury dopuszczają realizację zadań jednoosobowo),
- 6) weryfikowanie i zatwierdzanie zadań przez bezpośredniego przełożonego,
- 7) zobowiązanie pracownika do składania oświadczeń o bezstronności/deklaracji bezstronności na poszczególnych etapach realizacji FEWiM 2021-2027,
- 8) zobowiązanie pracownika, w tym kadry zarządzającej wszystkich szczebli, do złożenia pisemnego oświadczenia, o którym mowa w rozdziale 4 pkt 2,
- 9) wprowadzenie procedur weryfikujących prawdziwość złożonych oświadczeń/deklaracji (wykorzystanie dostępnych informacji lub baz danych np. SKANER, LEX IPG, KRS, CEIDG),
- 10) wprowadzenie procedur weryfikujących wystąpienie powiązań z danym pracownikiem, jego małżonkiem, z jego krewnymi i powinowatymi do drugiego stopnia, z osobą związaną z pracownikiem z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz z podmiotami powiązanymi osobowo lub kapitałowo (wykorzystanie aplikacji SKANER),
- 11) składanie oświadczeń na podstawie Pzp,
- 12) uczestniczenie w szkoleniach oraz zapoznawaniu się z dokumentami lub materiałami w celu podnoszenia świadomości pracowników w tym obszarze,
- 13) stosowanie postanowień Kodeksu etycznego postępowania.

Ponadto wystąpieniu konfliktu interesów zapobiega ustanowiony w instytucjach system zarządzania i kontroli oparty na jasnym podziale kompetencji w strukturach organizacyjnych IZ/IP. Podział zadań wewnątrz IZ/IP zgodny jest z zasadą rozdziału funkcji kluczowych i znajduje odzwierciedlenie w opisach stanowisk pracowników tych instytucji.

Oprócz tego, w celu zminimalizowania ryzyka wystąpienia rzeczywistego konfliktu interesów IZ/IP wprowadziły obowiązek składania przez pracowników oświadczeń o bezstronności/deklaracji

bezstronności na poszczególnych etapach realizacji Programu. Oświadczenia są składane przez pracownika przed przystąpieniem do wykonywanych zadań, w szczególności na poniższych etapach realizacji FEWiM 2021-2027:

- ocena formalno-merytoryczna,
- opieka nad realizacją projektu (w WUP w powiązaniu z wnioskami o płatność),
- protesty,
- weryfikacja wniosku o płatność,
- kontrole projektów oraz kontrole systemowe,
- postępowania administracyjne.

Nie oznacza to, że pracownik będzie składał oświadczenie na każdym z tych etapów, lecz powinien składać oświadczenie o bezstronności/deklarację bezstronności obejmujące każdy etap, w którym bierze udział. Wzory oświadczeń o bezstronności/deklaracji bezstronności stanowią załączniki do instrukcji wykonawczych IZ/IP lub dokumentacji konkursowych.

Weryfikacja powyższych oświadczeń/deklaracji odbywa się na próbie, opartej na analizie ryzyka, na podstawie dostępnych informacji lub baz danych (np. SKANER, LEX IPG, KRS, CEIDG), w takim zakresie, w jakim bazy te umożliwiają weryfikację ww. oświadczeń. Sposób przeprowadzenia weryfikacji i jej wynik są dokumentowane.

W sytuacji, gdy pracownik po złożeniu oświadczenia/deklaracji uzyska nowe informacje lub nastąpi zmiana okoliczności mogących stanowić konflikt interesów, zobowiązany jest do uzupełnienia i aktualizacji swojego oświadczenia. Jeżeli jest to konieczne i możliwe, IZ/IP są zobowiązane do powtórzenia wszelkich istotnych czynności, w których dany pracownik brał udział.

Aspekt zapobiegania konfliktom interesów dotyczy także beneficjentów i wykonawców. Zgodnie z wytycznymi KE w zakresie unikania konfliktów interesów beneficjenci i wykonawcy są zobowiązani do podjęcia następujących działań:

- 1) powstrzymania się od jakiegokolwiek działalności prowadzącej lub mogącej prowadzić do konfliktu interesów oraz przeniesienia tego wymogu na osoby fizyczne, które mogą ich reprezentować lub podejmować decyzje w ich imieniu, na ich personel oraz osoby trzecie zaangażowane w wykonanie/realizację umowy, w tym podwykonawców,
- 2) zapewnienia, aby w toku realizacji umowy osoby wymienione powyżej nie znalazły się w sytuacji, która mogłaby prowadzić do konfliktu interesów, a jeżeli do takiej sytuacji dojdzie zobowiązani są do niezwłocznego informowania o wszelkich przypadkach, w których dochodzi do konfliktu interesów lub sprzeczności interesów zawodowych,
- 3) podejmowania natychmiastowych działań w celu naprawy sytuacji związanej z wystąpieniem konfliktu interesów.

3.4 Przeciwdziałanie korupcji w zamówieniach

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 są zobowiązane do prowadzenia działań mających na celu wykrywanie korupcji w zamówieniach. Działania te polegają, m.in. na:

- 1) weryfikacji powiązań między zamawiającym a wykonawcami na zasadach określonych w IW IZ/IP (w szczególności podczas kontroli zamówień publicznych) - w tym celu pracownicy zaangażowani w realizację FEWiM 2021-2027 wykorzystują aplikację SKANER, a sposób przeprowadzenia weryfikacji i jej wynik są dokumentowane,
- 2) podejmowaniu czynności weryfikujących mających na celu wykrywanie zmów przetargowych,
- 3) zastosowaniu odpowiedniego trybu udzielenia zamówienia publicznego, zgodnie z Pzp,
- 4) zobowiązaniu zamawiających w umowie o dofinansowanie do przestrzegania zasad dotyczących zapobiegania konfliktom interesów w zamówieniach,
- 5) przestrzeganiu procedur dotyczących czynności w zakresie zamówień publicznych,
- 6) nadzorowaniu tych czynności w trakcie udzielania zamówienia publicznego przez osoby uprawnione.

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 są zobowiązane do dokonania analizy konkretnego segmentu (branży) rynku, w którym wystąpiło podejrzenie zmywy przetargowej.

W przypadku, gdy czynności o których mowa w pkt 2, wskażą na podejrzenie wystąpienia zmywy przetargowej, a postępowanie o udzielenie zamówienia nie było przedmiotem działań odpowiednich organów, należy:

- 1) w przypadku możliwości zaistnienia działań mogących stanowić praktyki ograniczające konkurencję - złożyć zawiadomienie do UOKiK;
- 2) w sprawie podejrzenia wystąpienia zmywy przetargowej lub popełnienia oszustwa innego rodzaju - powiadomić odpowiedni organ ścigania.

Rozdział 4 Działania prewencyjne w zakresie ubiegania się o dofinansowanie projektu w ION przez jej pracowników, członków ich rodzin oraz podmioty powiązane z nimi osobowo lub kapitałowo

Pracownicy instytucji Programu mogą, co do zasady, ubiegać się o dofinansowanie projektu w ramach FEWiM 2021-2027. Jednak przypadki ubiegania się o dofinansowanie projektu w ION przez jej pracowników, którzy w ramach systemu realizacji Programu uczestniczą w wykonywaniu budżetu UE, w tym przez kadrę zarządzającą wszystkich szczebli, członków ich rodzin oraz podmioty powiązane z nimi osobowo lub kapitałowo są traktowane jako przypadki wysokiego ryzyka wystąpienia konfliktu interesów. Dlatego wszystkie tego rodzaju sytuacje wymagają zachowania środków ostrożności i rozwagi, jednakże bez uszczerbku dla imperatywu zdrowego rozsądku.

Według art. 61 rozporządzenia finansowego „uczestnictwo w wykonywaniu budżetu UE” obejmuje działania przygotowawcze oraz każdy etap procesu planowania, zarządzania, audytu

i kontroli w odniesieniu do wykorzystania środków finansowych UE. Nie obejmuje ono czynności o charakterze niemerytorycznym, usługowym, technicznym.

Zasady postępowania w przypadkach ubiegania się o dofinansowanie projektu z budżetu FEWiM 2021-2027 przez pracowników ION, którzy uczestniczą (w ramach systemu realizacji Programu) w wykonywaniu budżetu UE:

1. Przedmiotowe sytuacje wymagają obowiązkowego zgłoszenia. Są one odpowiednio analizowane i monitorowane.
2. Pracownik ION, który w ramach systemu realizacji Programu uczestniczy w wykonywaniu budżetu UE składa pisemne oświadczenie, że jest mu znany obowiązek poinformowania swojego bezpośredniego przełożonego oraz dyrektora departamentu/kierownika wydziału odpowiedzialnego za organizację właściwego naboru o każdym przypadku ubiegania się przez tego pracownika o dofinansowanie w tej instytucji lub znanym mu przypadku ubiegania się o to dofinansowanie przez jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osoby związanej z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz podmioty powiązane z pracownikiem osobowo lub kapitałowo oraz że jest mu znany obowiązek wyłączenia się z udziału w ocenie wniosków we właściwym naborze. Podpisane oświadczenie jest przechowywane w aktach osobowych pracownika. W przypadku pojawienia się wątpliwości czy dany pracownik uczestniczy w wykonywaniu budżetu UE w ramach FEWiM 2021-2027 decyzję o obowiązku złożenia przez niego oświadczenia podejmuje bezpośredni przełożony tego pracownika.
3. W przypadku ubiegania się o dofinansowanie w ION przez pracownika, o którym mowa w pkt 2, oraz o każdym znanym mu przypadku ubiegania się o dofinansowanie przez jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osobę związaną z pracownikiem z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz przez podmioty powiązane osobowo lub kapitałowo, pracownik jest zobowiązany niezwłocznie pisemnie poinformować o tym fakcie bezpośredniego przełożonego oraz dyrektora departamentu/kierownika wydziału odpowiedzialnego za organizację właściwego naboru. Powyższa informacja zostaje utrwalona w protokole KOP.
  - 1) Wnioski o dofinansowanie z EFS+ złożone przez osoby, o których mowa w pkt 3 zdanie pierwsze są oceniane tylko przez ekspertów zewnętrznych.
  - 2) Wnioski o dofinansowanie z EFRR złożone przez osoby, o których mowa w pkt 3 zdanie pierwsze są oceniane przez ekspertów zewnętrznych w zakresie dziedzin ich specjalizacji oraz pracowników ION w zakresie kryteriów przypisanych im do oceny w regulaminie naboru:
    - a) w przypadku osób niebędących pracownikami departamentu/wydziału odpowiedzialnego za organizację naboru ocena odbywa się zgodnie z regulaminem naboru, z uwzględnieniem zasad określonych w pkt 4,

- b) w przypadku osób będących pracownikami departamentu/wydziału odpowiedzialnego za organizację naboru, a niebędących pracownikami biura/zespołu bezpośrednio zaangażowanego w organizację naboru, w tym ocenę złożonych wniosków o dofinansowanie, ocena odbywa się zgodnie z regulaminem naboru, z uwzględnieniem zasad określonych w pkt 4,
- c) w przypadku osób będących pracownikami departamentu/wydziału odpowiedzialnego za organizację naboru oraz równocześnie będących pracownikami biura/zespołu bezpośrednio zaangażowanego w organizację naboru, w tym ocenę złożonych wniosków, wniosek o dofinansowanie pracownika/podmiotu powiązanego z pracownikiem zostaje przekazany do oceny wyznaczonym przez dyrektora departamentu/wydziału pracownikom biura/zespołu niezaangażowanego w organizację naboru; w przypadku gdy pracownik, o którym mowa w pkt 2 jest dyrektorem departamentu/wydziału, pracowników do przeprowadzenia oceny wyznacza jego bezpośredni przełożony.
4. Wnioski o dofinansowanie projektu złożone przez pracownika, o którym mowa w pkt 2, jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osoby związane z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz przez podmioty powiązane z pracownikiem osobowo lub kapitałowo podlegają obowiązkowej weryfikacji na każdym etapie procedowania zgodnie z zasadą „dwóch par oczu”, nawet jeśli regulamin naboru dopuszcza weryfikację danego etapu przez jedną osobę. Osoby weryfikujące/oceniające wniosek osób, o których mowa w zdaniu pierwszym, są sprawdzane przy użyciu aplikacji SKANER w celu zweryfikowania wystąpienia powiązań z danym pracownikiem, jego małżonkiem, z jego krewnymi i powinowatymi do drugiego stopnia, z osobą związaną z pracownikiem z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz z podmiotami powiązanymi osobowo lub kapitałowo.
5. W przypadku gdy okoliczność niezgłoszenia przez pracownika, o którym mowa w pkt 2, faktu ubiegania się przez niego o dofinansowanie w ION lub ubiegania się o to dofinansowanie przez jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osobę związaną z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz podmioty powiązane z pracownikiem osobowo lub kapitałowo zostanie ujawniona po rozpoczęciu oceny, a przed podpisaniem umowy o dofinansowanie, należy dokonać sprawdzenia przy użyciu aplikacji SKANER, czy występują powiązania osób weryfikujących/oceniających wniosek z danym pracownikiem/jego rodziną/podmiotami powiązanymi osobowo lub kapitałowo. W przypadku potwierdzenia ewentualnych powiązań osób weryfikujących/oceniających należy powtórzyć czynności w ramach oceny projektów do dofinansowania. W tym celu:
- wniosek o dofinansowanie z EFS+ kieruje się do oceny przez ekspertów zewnętrznych,
  - wniosek o dofinansowanie z EFRR kieruje się do oceny przez ekspertów zewnętrznych oraz wyznaczonych pracowników biura/zespołu niezaangażowanego w organizację danego

naboru (którzy dokonują oceny w zakresie kryteriów przypisanych pracownikom w regulaminie naboru).

6. W komórkach organizacyjnych instytucji Programu odpowiedzialnych za organizację naborów prowadzone są rejestry umów o dofinansowanie projektów realizowanych przez pracownika ION, jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osoby związanej z pracownikiem z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli oraz przez podmioty powiązane z pracownikiem osobowo lub kapitałowo.

Rozdział 5 Zarządzanie ryzykiem

Zarządzanie ryzykiem nadużyć finansowych w instytucjach systemu realizacji FEWiM 2021-2027 odnosi się do czterech kluczowych procesów:

- wyboru projektów do dofinansowania,
- realizacji projektów przez beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych i kosztów pracy,
- księgowania wydatków i wypłaty środków,
- zamówień publicznych, którymi IZ bezpośrednio zarządza (pomoc techniczna, projekty własne województwa).

Instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 w procesie zarządzania ryzykiem nadużyć finansowych stosują następujące zasady:

- dokonują odpowiedniej oceny ryzyk nadużyć finansowych, stosując przy tym narzędzie do przeprowadzania samooceny ryzyk nadużyć finansowych opisane w wytycznych KE w zakresie oceny ryzyka nadużyć finansowych,
- wprowadzają rzetelne mechanizmy kontrolne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyk nadużyć finansowych,
- wprowadzają, w razie konieczności, dodatkowe procedury mające na celu wykrywanie nadużyć finansowych i podejmują stosowne działania w przypadku ich podejrzenia.

Rozdział 6 Środki mające na celu zwalczanie nadużyć finansowych

System zarządzania i kontroli FEWiM 2021-2027 powinien zapobiegać, wykrywać i korygować przypadki nadużyć finansowych oraz odzyskiwać kwoty nienależnie wypłacone w związku z popełnieniem nadużyć finansowych.

Dążąc do skutecznego rozwiązania problemu nadużyć finansowych w realizacji FEWiM 2021-2027, IZ wprowadziła uporządkowany system w zakresie skutecznego przeciwdziałania problemowi nadużyć finansowych. W skład systemu wchodzi podstawowe procesy wzajemnie zależne od siebie, tj.:

- 1) zapobieganie – metody zapobiegające wystąpieniu nadużyć finansowych,

- 2) wykrywanie – metody wykrywania nadużyć finansowych,
- 3) raportowanie i korygowanie - zasady przekazywania informacji w zakresie nadużyć finansowych właściwym organom,
- 4) zgłaszanie – sposoby zgłaszania wszelkich nadużyć finansowych właściwym organom.

6.1 Zapobieganie

Jednym z podstawowych elementów systemu skutecznego przeciwdziałania problemowi nadużyć finansowych jest zapobieganie.

Institucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 stosują ustanowiony system zapobiegania wystąpieniu nadużyć finansowych, wykazując w ten sposób swoje zaangażowanie w zwalczanie tych nadużyć .

System ten oparty jest na środkach prewencyjnych, do których należą:

- 1) kultura etyczna oparta na Kodeksie etycznego postępowania, do którego przestrzegania zobowiązani są wszyscy pracownicy zaangażowani w realizację FEWiM 2021-2027 (Kodeks etycznego postępowania stanowi **załącznik nr 2** do niniejszych Zasad),
- 2) ustanowienie systemu zarządzania i kontroli, opartego na przejrzystym podziale obowiązków pomiędzy IZ i IP, jak również wewnątrz komórek organizacyjnych instytucji systemu realizacji FEWiM 2021-2027,
- 3) wprowadzenie i przestrzeganie polityki w zakresie przeciwdziałania konfliktowi interesów, który może zagrozić bezstronnemu i obiektywnemu wykonywaniu obowiązków przez pracowników instytucji zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027,
- 4) wprowadzenie odpowiednich procedur zapewniających identyfikację stanowisk wrażliwych, które umożliwią zweryfikowanie zadań szczególnie wrażliwych wykonywanych przez pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027,
- 5) wdrożenie rzetelnych mechanizmów kontrolnych ograniczających wystąpienie ryzyk nadużyć finansowych, w oparciu o uprzednio dokonaną ocenę ryzyk przez Zespół ds. oceny ryzyk,
- 6) weryfikacja prawidłowości funkcjonowania systemów zarządzania i kontroli w zakresie nadużyć finansowych w IP w ramach kontroli systemowych przeprowadzanych przez IZ,
- 7) prowadzenie kompleksowych szkoleń i działań podnoszących poziom świadomości w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania nadużyciom finansowym i korupcji - zakres tematyczny szkoleń przygotowany i zatwierdzany jest przez Zespół ds. oceny ryzyk.

Zgodnie z wytycznymi KE w zakresie oceny ryzyka nadużyć finansowych, szkolenia i podnoszenie świadomości w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania nadużyciom finansowym i korupcji mogą stanowić element ogólnej strategii organizacji w dziedzinie zarządzania ryzykiem. Szkolenia, w tym praktyczne i teoretyczne, powinny obejmować wszystkich pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027. Szkoleniami mogą również zostać objęte osoby uczestniczące w ocenie merytorycznej wniosków o dofinansowanie (eksperti zewnętrzni).

Szkolenia mają na celu nie tylko podnoszenie świadomości w kwestii realizowanej przez IZ polityki przeciwdziałania i zapobiegania nadużyciom finansowym i korupcji, ale również mają pomóc w rozpoznawaniu oznak ich wystąpienia oraz reagowania na tego typu działania. Szkolenia mogą obejmować wszystkie aspekty polityki, poszczególne zadania i obowiązki oraz mechanizmy zgłaszania.

6.2 Kultura etyczna

Zwalczanie nadużyć finansowych ma kluczowe znaczenie zarówno w powstrzymaniu potencjalnych oszustów, jak i zwiększeniu zaangażowania pracowników w zwalczanie nadużyć finansowych wewnątrz wszystkich instytucji systemu realizacji FEWiM 2021-2027.

IZ zwraca szczególną uwagę na problem zwalczania zjawisk korupcyjnych w instytucjach Programu. Ze względu na charakter zadań wykonywanych przez pracowników zatrudnionych w tych instytucjach są oni narażeni na zjawiska korupcyjne, o których mowa w pkt 2.2 niniejszych Zasad. Pracownicy zaangażowani w realizację FEWiM 2021-2027 zobowiązani są do przestrzegania najwyższych standardów zachowań w celu uniknięcia wszelkich podejrzeń odnośnie prawidłowości realizowanych przez siebie zadań. W szczególności pracownicy nie mogą przyjmować jakichkolwiek korzyści w związku z wykonywanymi przez siebie zadaniami. W tym celu przyjęto przejrzysty Kodeks etycznego postępowania, do przestrzegania którego zobowiązani są wszyscy pracownicy realizujący zadania FEWiM 2021-2027. W Kodeksie etycznego postępowania poruszono następujące kwestie:

- konflikt interesów,
- przyjmowanie prezentów,
- informacje poufne,
- obowiązek zgłaszania podejrzenia popełnienia nadużycia finansowego.

Ponadto, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zobowiązuje swoich pracowników do świadomego przestrzegania Kodeksu Etyki w ramach skutecznie realizowanej Polityki Jakości (ISO 9001), przeciwdziałając tym samym występowaniu zjawisk korupcyjnych. Szczegółowe zasady postępowania, dotyczące zjawisk korupcyjnych obowiązujące w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, zostały określone w *Zarządzeniu Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wprowadzenia „Procedury określającej zasady i tryb postępowania w przypadku wystąpienia w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zdarzeń o charakterze korupcyjnym”*.

Oprócz tego, WUP zobowiązuje się do utrzymania wysokich standardów prawnych, etycznych i moralnych oraz przestrzegania zasad prawości, obiektywności, odpowiedzialności i uczciwości. Pracownicy w związku z wykonywaniem przez nich zadań publicznych raz postępując zgodnie z wartościami przyjętymi w społeczeństwie demokratycznym, przedkładają dobra publiczne nad

interesy własne. Podejmowane działania jednoznacznie będą wskazywać, że są przeciwni wszelkim formom nadużyć finansowych, korupcji oraz konfliktom interesów. Przyjęto *Kodeks etycznego postępowania pracowników w zakresie zwalczania nadużyć finansowych i korupcji w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Olsztynie pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej w systemie realizacji FEWiM 2021-2027*.

6.3 System zarządzania i kontroli

IZ ustanawia przejrzysty system zarządzania i kontroli FEWiM 2021-2027, na który składa się zarówno system instytucjonalny, jak i system procedur oraz dokumentów programowych, określający sposób działania instytucji systemu realizacji FEWiM 2021-2027. System zarządzania i kontroli FEWiM 2021-2027 opiera się na procedurach zapewniających, aby wszystkie dokumenty wymagane na potrzeby ścieżki audytu określone w załączniku XIII do rozporządzenia ogólnego były przechowywane zgodnie z wymogami określonymi w art. 82 tego rozporządzenia.

System zarządzania i kontroli zapewnia jasny podział kompetencji i odpowiedzialności pomiędzy IZ a IP, jak również w strukturach organizacyjnych IZ/IP oraz dokładne określenie zakresu zadań i obowiązków pracowników. Szczególną uwagę zwraca się na zapewnienie prawidłowej rozdzielności funkcji dotyczących procesów oceny i wyboru projektów, kontroli projektów (w tym weryfikacji wniosków o płatność) oraz dokonywania płatności na rzecz beneficjentów. Ponadto, w przypadku gdy IZ/IP jest beneficjentem projektu, konieczne jest zapewnienie rozdzielności zadań i odpowiedzialności w zakresie pełnionych funkcji przez IZ/IP i funkcji beneficjenta. Zapewnienie prawidłowej rozdzielności funkcji jest przedmiotem kontroli systemowej w IP, przeprowadzanej przez IZ oraz audytu wewnętrznego w IZ, przeprowadzanego przez Biuro Audytu Wewnętrznego.

6.4 Identyfikacja stanowisk wrażliwych

W celu zapobiegnięcia wystąpienia nadużyć finansowych IZ/IP dokonują analizy stanowisk pracowniczych, na których identyfikują zadania, przy wykonywaniu których pracownicy mogą być szczególnie podatni na czynniki o negatywnym wpływie na funkcjonowanie systemu. Należy do nich zaliczyć ryzyko wystąpienia zachowań korupcyjnych oraz konfliktu interesów, które w konsekwencji mogą prowadzić do pojawienia się nadużyć finansowych. Zadania te w szczególności dotyczą pracowników mających bezpośredni związek z obsługą wnioskodawców/beneficjentów oraz takich, wśród których niewłaściwe wykonywanie obowiązków może mieć niekorzystny wpływ na integralność i funkcjonowanie IZ/IP. W wyniku dokonanej analizy wyszczególniono stanowiska pracy, które zaliczone zostały do grupy stanowisk wrażliwych. Przyjęto, iż stanowiska wrażliwe, to takie, na których pracownicy mają bezpośredni związek z:

- 1) wyborem projektów do dofinansowania;
- 2) procesem zawierania, wprowadzania zmian oraz rozwiązywania umów o dofinansowanie;
- 3) weryfikacją poniesionych wydatków;

- 4) przeprowadzaniem kontroli;
- 5) odzyskiwaniem środków od beneficjenta;
- 6) księgowaniem wydatków;
- 7) procesem zamówień publicznych w ramach pomocy technicznej oraz projektów własnych województwa;
- 8) administrowaniem systemem teleinformatycznym.

Identyfikacji stanowisk wrażliwych dokonuje kadra zarządzająca IZ/IP. Analiza zbiorczego wykazu stanowisk wrażliwych przeprowadzona jest przez kadrę zarządzającą, która zobowiązana jest monitorować wszelkie podległe jej procesy oraz zmieniające się warunki otoczenia w celu identyfikacji tych stanowisk.

6.5 System kontroli wewnętrznej

Zgodnie z wytycznymi KE w zakresie oceny ryzyka nadużyć finansowych, najbardziej efektywnym mechanizmem zapobiegania wystąpieniu nadużyć finansowych jest dobrze zaprojektowany i wdrożony system kontroli wewnętrznej. System ten obejmuje:

- bieżącą kontrolę wewnątrz instytucji (np. weryfikacja realizacji zadań przez przełożonych, weryfikacja dokumentacji w oparciu o zasadę „dwóch par oczu”, gdy jest to możliwe, kontrola i audyt wewnętrzny),
- kontrole projektów,
- kontrole krzyżowe, prowadzone zgodnie z wytycznymi MFIPR w zakresie kontroli,
- bieżącą analizę danych dostępnych w systemach informatycznych.

Podstawą prawidłowego skonstruowania systemu kontroli wewnętrznej jest analiza ryzyk, która determinuje konieczność podjęcia określonych działań kontrolnych, a także decyduje o ich zakresie, intensywności oraz częstotliwości.

Za przeprowadzenie oceny ryzyk nadużyć finansowych odpowiedzialny jest Zespół ds. oceny ryzyk, o którym mowa w Rozdziale 9.

6.6 Kontrola systemowa

IZ powierzyła IP część realizacji zadań określonych w zawartym porozumieniu. Mając na uwadze, iż IZ ponosi całkowitą odpowiedzialność za realizację powierzonych zadań, IZ przeprowadza w IP kontrole systemowe, które są narzędziem weryfikacji prawidłowości wykonania powierzonych zadań. IZ poprzez kontrole systemowe upewnia się, czy IP wprowadziły skuteczne środki przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych i korupcji w zakresie swoich kompetencji i zgodnie z niniejszymi Zasadami. Jeśli kontrola systemowa wykaże, iż przyjęte przez IP środki są nieadekwatne, IZ zaleca podjęcie stosownych działań naprawczych.

6.7 Powszechne informowanie o kontrolach projektów

Powszechne informowanie o kontrolach projektów prowadzonych przez instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 może zapobiegać wystąpieniu nadużyć finansowych i korupcji. Kontrole projektów stanowią mechanizm kontrolny, zmniejszający ryzyko wystąpienia nadużyć finansowych i korupcji oraz zwiększają prawdopodobieństwo ich wykrycia.

IZ poprzez powszechne informowanie o przeprowadzonych kontrolach dąży do zniechęcenia beneficjentów do podejmowania działań o charakterze nadużyć finansowych.

Informacje, dotyczące co najmniej zakresu najważniejszych wyników kontroli, jak również najważniejszych rodzajów wykrytych błędów w realizacji projektów, będą zamieszczane na stronie internetowej <http://funduszeuropejskie.warmia.mazury.pl>.

Decyzja o zakresie, sposobie i częstotliwości publikacji informacji o kontrolach oraz o instytucjach odpowiedzialnych za te publikacje, podejmowana będzie przez Zespół ds. oceny ryzyk.

6.8 Szkolenia i podnoszenie świadomości w zakresie zwalczania nadużyć finansowych

Kompleksowe działania szkoleniowe mają na celu podnoszenie świadomości na temat nadużyć finansowych i korupcji oraz odgrywają kluczową rolę w zapobieganiu wystąpienia nadużyć finansowych i korupcji.

Szkolenia, zarówno praktyczne jak i teoretyczne, mają na celu zwiększenie świadomości kultury zwalczania nadużyć finansowych i korupcji w instytucjach oraz mają pomagać w rozpoznawaniu przypadków podejrzeń nadużyć i korupcji oraz na nie reagować.

IZ/IP organizuje szkolenia z zakresu identyfikacji i przeciwdziałania nadużyciom finansowym i korupcji. Szkolenia obejmują wszystkich pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027. Udział w szkoleniu mogą również wziąć osoby uczestniczące w ocenie merytorycznej wniosków o dofinansowanie (eksperti zewnętrzni). Zlecane szkolenia przez IZ/IP będą w pełni dostosowane do rzeczywistych potrzeb pracowników z uwzględnieniem wykonywanych przez nich obowiązków.

Podnoszenie świadomości pracowników odbywa się również poprzez informowanie pracowników o przyjętych zasadach zwalczania nadużyć finansowych i korupcji poprzez wewnętrzne systemy komunikacji (m.in. intranet, spotkania kadry kierowniczej, spotkania z pracownikami) w celu podniesienia świadomości w kwestii realizowanej przez IZ polityki zwalczania nadużyć finansowych.

Decyzja o zakresie, sposobie i częstotliwości przeprowadzania szkoleń w zakresie nadużyć finansowych i korupcji podejmowana będzie przez Zespół ds. oceny ryzyk.

Istotną rolę w zapobieganiu nadużyciom finansowym i korupcji odgrywają działania informacyjne oraz edukacyjne skierowane także do wnioskodawców/beneficjentów. IZ/IP publikują informacje dotyczące zwalczania nadużyć finansowych i korupcji na stronie internetowej FEWiM

2021-2027, jak również informują wnioskodawców/beneficjentów o przyjętej polityce zwalczania nadużyć finansowych i korupcji podczas spotkań roboczych oraz szkoleniowych.

IZ/IP publikują dokumenty, które umożliwiają rozpoznawanie oznak nadużyć finansowych. Sygnały ostrzegawcze są oznaką możliwego nadużycia finansowego lub korupcji. Jest to element lub zbiór elementów, które mają nietypowy charakter lub odbiegają od zwykłego działania. Jest to sygnał wskazujący na zaistnienie nietypowego zdarzenia, które wymaga dalszego zbadania. KE opracowała i udostępniła państwom członkowskim następujące dokumenty w tym zakresie, tj.:

- 1) Wytyczne i zalecenia Komisji Europejskiej dotyczące przesłanek nadużyć finansowych dla EFRR, EFS, FS (nota COCOF Information Note on Fraud Indicators for ERDF, EFS and CF z 18.02.2009 COCOF 09/0003/00-EN);
- 2) Zbiór anonimowych spraw OLAF – działania strukturalne;
- 3) Praktyczny przewodnik OLAF dotyczący konfliktu interesów;
- 4) Praktyczny przewodnik OLAF dotyczący wykrywania przerobionych dokumentów.

Każdy pracownik powinien dokładnie zapoznać się z ww. dokumentami.

IZ prowadzi Rejestr sygnałów ostrzegawczych, który udostępnia pracownikom zaangażowanym w realizację FEWiM 2021-2027, w celu propagowania wiedzy na temat nadużyć finansowych.

Rozdział 7 Wykrywanie i zgłaszanie zidentyfikowanych nadużyć finansowych

Odpowiedzialność za dostrzeżenie potencjalnych sygnałów nieuczciwej działalności i odpowiednie na nie reagowanie spoczywa na wszystkich osobach zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027, zarówno w IZ, jak i IP w zakresie swoich kompetencji.

Institucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027 zobowiązane są brać pod uwagę wszelkie sygnały dotyczące podejrzania wystąpienia nadużycia finansowego i podejmować stosowne kroki w celu zweryfikowania uzyskanej informacji. Informacje o podejrzaniu wystąpienia nadużycia finansowego mogą pochodzić z różnych źródeł, w szczególności mogą wynikać z:

- 1) informacji od pracowników właściwej instytucji, pozyskanych w trakcie wykonywania bieżących zadań, w tym weryfikacji wniosków o płatność i kontroli projektów,
- 2) informacji o prowadzonych śledztwach i postępowaniach, do których należą w szczególności:
  - informacje przekazane przez prokuraturę, policję lub służby specjalne (np. ABW, CBA, CBŚP),
  - informacje przekazane przez IA, KE, OLAF, ETO, NIK, RIO, UZP, UOKiK, KAS,
- 3) pozostałych źródeł zewnętrznych, do których należy zaliczyć w szczególności:
  - artykuły prasowe,
  - donosy/skargi osób trzecich, w tym tzw. „sygnalistów” (whistle-blowing),
  - dane publicznie dostępne, gromadzone w różnych systemach informatycznych, np. KRS, aplikacji SKANER, czy bazie informacji gospodarczych,
  - informacje przekazane przez beneficjentów,

– informacje przekazane za pośrednictwem mechanizmu sygnalizacyjnego *Signals*, funkcjonującego w ramach systemu IMS.

We wszystkich tych przypadkach IZ/IP, w zakresie swoich kompetencji, przeprowadza postępowanie sprawdzające w celu potwierdzenia otrzymanej informacji, a w razie konieczności przekazuje stosowne zawiadomienie właściwym organom ścigania lub UOKiK (w przypadku podejrzenia wystąpienia nadużycia finansowego, mogącego stanowić praktyki ograniczające konkurencję).

IZ/IP odpowiedzialne są za przyjmowanie zgłoszeń podejrzenia wystąpienia nadużyć finansowych. Każde zgłoszenie, które zostanie dostarczone do:

- 1) IZ (pocztą, na adres: Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, ul. Emilii Plater 1, 10-562 Olsztyn z dopiskiem „Nadużycia”, elektronicznie, na adres: naduzycia@warmia.mazury.pl, korupcja@warmia.mazury.pl) lub
- 2) IP (pocztą, na adres: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, ul. Głowackiego 28, 10-448 Olsztyn, elektronicznie na adres: stopnaduzyciom@up.gov.pl)

podlega ochronie przed udostępnieniem osobom nieuprawnionym.

IZ/IP zobowiązane są do rozpatrzenia każdego zgłoszenia zgodnie z procedurami obowiązującymi w ramach FEWiM 2021-2027 oraz przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

W myśl art. 304 § 2 kpk pracownicy instytucji państwowych, którzy w związku ze swoją działalnością dowiedzieli się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu są obowiązani niezwłocznie zawiadomić o tym prokuraturę lub policję. W celu wykonania powyższego obowiązku należy zabezpieczyć miejsce zdarzenia tak, aby nie dopuścić do zatarcia, zniekształcenia śladów i innych dowodów popełnienia przestępstwa. Działania w praktyce polegać mogą na zabezpieczeniu dokumentów lub dowodu rzeczowego czynu. Zaniechanie przez pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027 obowiązku prawnego zawiadomienia o przestępstwie, pociąga za sobą odpowiedzialność karną z art. 231 kk.

IZ/IP zapewniają możliwość dokonywania anonimowych zgłoszeń podejrzenia wystąpienia nadużycia finansowego. Wraz ze zgłoszeniem powinno się dostarczyć odpowiednie dokumenty na potwierdzenie zarzutów. Ta forma jest przeznaczona dla osób, które posiadają informacje o przestępstwie lub mają wiedzę mogącą przyczynić się do jego wykrycia, a jednocześnie chcą pozostać anonimowe. W tym celu IZ/IP umożliwiają dokonanie zgłoszenia za pośrednictwem strony internetowej: <https://naduzycia.warmia.mazury.pl> (IZ) lub <https://wupolsztyn.praca.gov.pl/polityka-zwalczania-naduzyc-finansowych> (IP). Po otrzymaniu takiego zgłoszenia właściwa instytucja rozpoczyna działania wyjaśniające, w celu zweryfikowania przekazanej informacji oraz w przypadku konieczności przekazuje stosowne zawiadomienie właściwym organom ścigania.

Osoby posiadające informacje o przestępstwie lub mające wiedzę mogącą przyczynić się do jego wykrycia, mogą również bezpośrednio zgłosić na policję, która podejmie czynności sprawdzające.

Z uwagi na to, iż każdy obywatel UE może poinformować OLAF o podejrzeniu popełnienia nadużycia finansowego lub korupcji mających wpływ finansowy na interesy UE, IZ/IP informują na swoich stronach internetowych wnioskodawców i beneficjentów FEWiM 2021-2027 oraz inne podmioty, w jaki sposób mogą się skontaktować z tą instytucją, w celu ewentualnego przekazania posiadanych informacji o podejrzeniu popełnienia nadużycia finansowego.

Kontakt z OLAF może się odbywać we wszystkich oficjalnych językach UE za pomocą następujących dróg:

- 1) pocztą, kierując korespondencję na adres: OLAF-European Anti-Fraud Office European Commission, Rue de la Loi, 200, 1049 Bruxelles/Brussel, Belgique/Belgie;
- 2) za pomocą poczty elektronicznej na adres: OLAF-FMB-SPE@ec.europa.eu;
- 3) za pomocą Systemu Powiadamiania o Nadużyciach - FNA (Fraud Notification System) dostępnego na stronie internetowej: <https://fns.olaf.europa.eu/>.

Ponadto, wszystkie szczegóły na temat możliwości kontaktowania się z OLAF znajdują się na stronie internetowej pod adresem: https://ec.europa.eu/anti-fraud/investigations_pl.

Wraz z zawiadomieniem powinno się dostarczyć odpowiednie dokumenty na potwierdzenie zarzutów. Potwierdzone podejrzenie wystąpienia nadużycia finansowego powinno zostać niezwłocznie zgłoszone do organów ścigania przez IZ/IP, na zasadach i warunkach wynikających z właściwych przepisów.

W przypadku, gdy podejrzenie wystąpienia nadużycia finansowego zostało zgłoszone do organów ścigania przez IP, jest ona również zobowiązana do powiadomienia o zaistniałym zdarzeniu IZ. Obowiązek ten dotyczy również informowania IZ o wszelkich dalszych czynnościach, podejmowanych w sprawie.

Instytucja, która złożyła zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa jest odpowiedzialna za podejmowanie wszelkich dalszych czynności związanych z dokonaniem zgłoszenia, w szczególności podejmuje decyzję o złożeniu zażalenia na odmowę wszczęcia lub umorzenie dochodzenia lub śledztwa.

Po wykryciu wystąpienia nadużycia finansowego i zgłoszeniu go zgodnie z właściwymi przepisami IZ/IP zapewniają pełną współpracę z organami ścigania i uruchamiają procedurę odzyskiwania środków, zgodnie ze swoimi kompetencjami.

Informacja o każdym podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego zostaje zgłoszona KE za pomocą systemu IMS w sesji raportowania za kwartał, w którym dokonano pierwszego ustalenia administracyjnego lub sądowego, zgodnie z art. 69 ust. 2 rozporządzenia ogólnego. IZ/IP na bieżąco monitoruje postęp raportowanych spraw. W przypadku wystąpienia przesłanek do sporządzenia raportu aktualizującego, tj. w szczególności wszczęcia, zakończenia lub umorzenia

postępowań prowadzonych w celu nałożenia sankcji administracyjnych lub karnych, IZ/IP wysyła do KE zgłoszenie uzupełniające za pomocą systemu IMS.

Niezależnie od powyższego, każda informacja o możliwości wystąpienia nadużycia finansowego podlega rejestracji w IMS Signals, zgodnie z procedurami obowiązującymi w ramach FEWiM 2021-2027.

IZ/IP deklarują ochronę osób, które będą sygnalizować różnego rodzaju nieprawidłowości zachodzące przy realizacji FEWiM 2021-2027 lub ryzyko wystąpienia tych nieprawidłowości. IZ/IP są zobowiązane do:

- 1) ochrony tożsamości osoby sygnalizującej - dane umożliwiające identyfikację sygnalisty mogą zostać udostępnione wyłącznie za jego zgodą. Sygnalistę należy poinformować o okolicznościach, w których ujawnienie tożsamości stanie się konieczne (np. w razie wszczęcia postępowania karnego);
- 2) ochrony przeciwko działaniom odwetowym - IZ/IP chronią sygnalistów przed ewentualnymi działaniami odwetowymi rozumianymi jako działania, które prowadzą do pogorszenia sytuacji sygnalisty, wyrządzają szkodę lub krzywdę i przed jakimkolwiek niekorzystnym traktowaniem sygnalisty będącym wynikiem ujawnienia informacji o nieprawidłowościach lub ryzyku ich wystąpienia. W szczególności należy chronić pracowników przed rozwiązaniem umowy, na podstawie której świadczona jest praca, przeniesieniem na niższe stanowisko lub zmianą miejsca wykonywania pracy, molestowaniem psychicznym, mobbingiem, utratą premii lub innych korzyści wynikających z zatrudnienia. Pracownicy dopuszczający się działań odwetowych na sygnalistach muszą liczyć się z tym, iż podejmują osobiste ryzyko objęcia sankcjami, co najmniej w formie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Ochronę sygnalisty uzależnia się od jego dobrej wiary. Sygnalista powinien mieć szczerze przekonanie o nieprawidłowościach, bądź o ryzyku ich wystąpienia. Dla wykazania dobrej wiary nie jest wymagane udowodnienie, że do nieprawidłowości doszło. Nie podlegają ochronie osoby sygnalizujące nieprawidłowości w złej wierze. Za zgłoszenia w złej wierze uznaje się świadome zgłaszanie informacji nieprawdziwych;
- 3) ochrony danych osobowych - przetwarzanie danych osobowych dokonywane jest zgodnie z dyrektywą 2019/1937 oraz RODO.

Rozdział 8 Raportowanie i korygowanie

Po wykryciu wystąpienia nadużycia finansowego i zgłoszeniu go na podstawie właściwych przepisów organom ścigania IZ/IP zgodnie ze swoimi kompetencjami uruchamiają procedurę odzyskiwania środków.

IZ/IP opracowują procedury odzyskiwania środków zgodnie z przepisem art. 207 ustawy o finansach publicznych, dzięki którym będą mogły sprawnie odzyskiwać środki.

W przypadku wystąpienia jednej z przesłanek wskazanych w art. 207 ust. 4 ustawy o finansach publicznych, IZ/IP dokonuje zgłoszenia podmiotu, podlegającego wpisowi do rejestru podmiotów wykluczonych, prowadzonego przez Ministra Finansów, zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie wykluczenia oraz procedurami określonymi w Instrukcjach Wykonawczych IZ/IP. W przypadku gdy zgłoszenia dokonuje IP, jest ona również zobowiązana do powiadomienia o zaistniałym zdarzeniu IZ.

W przypadku stwierdzenia nadużycia finansowego IZ dokonuje oceny systemów kontroli, w tym ich funkcjonowania, słabości i błędów w obszarach wskazanych przez Zespół ds. oceny ryzyk.

W przypadku stwierdzenia istotnych błędów w funkcjonowaniu systemu zarządzania i kontroli FEWiM 2021-2027 Zespół ds. oceny ryzyk zobowiązany jest do przeprowadzenia oceny ryzyk w tym zakresie oraz opracowania mechanizmów kontrolnych, ograniczających ryzyko do akceptowalnego poziomu.

Rozdział 9 Ocena ryzyk nadużyć finansowych

IZ przy udziale przedstawicieli IP, za pośrednictwem Zespołu ds. oceny ryzyk, dokonuje okresowej lub bieżącej oceny ryzyk nadużyć finansowych. Ocena dokonywana jest za pomocą narzędzia (w formie pliku Excel), które ma za zadanie ułatwić dokonywanie oceny wpływu i prawdopodobieństwa wystąpienia określonych przypadków nadużyć finansowych.

Narzędzie jest zbiorem zidentyfikowanych, na podstawie wiedzy o dotychczasowych nieuczciwych zachowaniach mających miejsce w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 oraz powszechnie uznanych i powtarzających się schematów nadużyć, poszczególnych rodzajów ryzyk nadużyć finansowych, które poddawane są ocenie. Zespół ds. oceny ryzyk może modyfikować zbiór, w oparciu o inne znane rodzaje ryzyk dla konkretnych działań. Narzędzie obejmuje cztery kluczowe procesy w ramach czterech sekcji:

- 1) wyboru projektów do dofinansowania,
- 2) realizacji projektów przez beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych i kosztów pracy,
- 3) księgowania wydatków i wypłaty środków,
- 4) zamówień publicznych, którymi IZ bezpośrednio zarządza (pomoc techniczna, projekty własne województwa).

Szczegółowy opis i instrukcja korzystania z narzędzia do oceny znajduje się w **załączniku nr 3** do niniejszych Zasad.

9.1 Zespół ds. oceny ryzyk

Ogólna odpowiedzialność za zarządzanie ryzykiem nadużyć finansowych w ramach FEWiM 2021-2027 została powierzona Zespołowi ds. oceny ryzyk.

Zespół ds. oceny ryzyk składa się z przedstawicieli IZ i przedstawicieli IP, funkcjonujących w ramach FEWiM 2021-2027. Zespół ds. oceny ryzyk powołany został uchwałą Zarządu WWM, która określa również regulamin jego prac. Za udział w pracach Zespołu członkowie nie otrzymują wynagrodzenia.

Osoby powołane do prac w Zespole ds. oceny ryzyk powinny posiadać wiedzę i doświadczenie w zakresie obszarów ryzyk będących przedmiotem oceny. W posiedzeniach Zespołu ds. oceny ryzyk mogą również uczestniczyć przedstawiciele służb zajmujących się zwalczaniem nadużyć finansowych, albo innych wyspecjalizowanych organów, które posiadają przydatną wiedzę specjalistyczną w omawianej dziedzinie.

Ocena nie może być dokonywana przez podmioty zewnętrzne, bowiem wymaga ona znajomości systemu zarządzania i kontroli FEWiM 2021-2027, a także wiedzy na temat beneficjentów Programu.

Głównym zadaniem Zespołu ds. oceny ryzyk jest dokonywanie okresowej lub bieżącej oceny ryzyk nadużyć finansowych, oraz opracowywanie odpowiednich mechanizmów kontrolnych w tym zakresie.

W procesie analizy ryzyka, Zespół ds. oceny ryzyk uwzględnia wyniki:

- 1) kontroli zarządczych (w szczególności weryfikacji administracyjnych i kontroli na miejscu), prowadzonych przez instytucje systemu realizacji FEWiM 2021-2027, jak również wszystkie wyniki audytów prowadzonych przez upoważnione instytucje zewnętrzne,
- 2) analizy rynku, branży rynku, w których istnieje ryzyko wystąpienia nadużyć finansowych, w tym analizy konkretnego segmentu (branży) rynku, w którym wystąpiło podejrzenie zmywy przetargowej,
- 3) przeglądu wszelkich procesów, procedur lub mechanizmów kontroli związanych z potencjalnymi lub rzeczywistymi przypadkami nadużycia, które mogą mieć charakter systemowy, uwzględniając informacje pochodzące ze źródeł, którymi mogą być instytucje i organy zewnętrzne, w tym m.in. KE, OLAF, ETO, IA, NIK, UZP, RIO,

a w razie potrzeby aktualizuje rejestr o uzyskane wyniki.

Ponadto do zadań Zespołu należy:

- przygotowywanie rekomendacji odnośnie tematyki i zakresu szkoleń dla beneficjentów oraz pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027 w zakresie nadużyć finansowych i korupcji,
- analiza środków zapobiegających nadużyciom finansowym i korupcji oraz wprowadzanie dodatkowych mechanizmów kontrolnych w tym zakresie,
- analiza mechanizmów zgłaszania nadużyć i korupcji obowiązujących w IZ/IP, w tym zgłaszania podejrzeń nadużyć finansowych do rejestru sygnałów ostrzegawczych.

IP mogą dodatkowo powołać podzespoły ds. oceny ryzyk składające się z przedstawicieli właściwej IP, które dokonywać będą wewnętrznej oceny ryzyk nadużyć finansowych.

Zespół ds. oceny ryzyk co do zasady dokonuje oceny ryzyk nadużyć finansowych raz w roku, w terminie do 30 września za poprzedni rok obrotowy (pierwsza ocena odbędzie się po zatwierdzeniu Zasad), zwanej oceną okresową. Podczas okresowej oceny podejmowane są także inne decyzje, będące w zakresie zadań Zespołu.

Zespół ds. oceny ryzyk, przeprowadza bieżącą ocenę ryzyk w przypadku wystąpienia nowego nadużycia finansowego, zaistnienia zasadniczych zmian w procedurach lub kadrach IZ/IP, stwierdzenia potencjalnie słabych punktów systemu lub istotnych i nieprzewidzianych wcześniej elementów oceny ryzyk. Tryb przeprowadzenia oceny bieżącej przez Zespół ds. oceny ryzyk uregulowany jest w *Regulaminie prac Zespołu ds. oceny ryzyk nadużyć finansowych związanych z wdrażaniem FEWiM 2021-2027*.

Zwoływanie posiedzenia przez Przewodniczącego Zespołu ds. oceny ryzyk odbywa się w terminach określonych w ww. Regulaminie. Przed planowanym posiedzeniem Zespołu, jego członkowie mogą zgłaszać propozycję zmian do wstępnego porządku obrad, m.in. w zakresie oceny ryzyk, która powinna podlegać ocenie i innych zagadnień związanych z nadużyciami finansowymi, które powinny być przedmiotem prac Zespołu.

Z posiedzenia prac Zespołu sporządzany jest protokół, który stanowi potwierdzenie przeprowadzenia oceny ryzyk nadużyć finansowych. W przypadku wykazania przez ocenę istnienia znacznego lub krytycznego poziomu danego ryzyka, w protokole znajdują się plany działania na tego typu sytuacje, w szczególności zawierające zalecane dodatkowe mechanizmy kontrole ograniczające ryzyko, instytucję odpowiedzialną za wprowadzenie dodatkowych mechanizmów kontrolnych oraz termin ich wprowadzenia.

Obsługa organizacyjna nad pracami Zespołu została powierzona K, w szczególności samodzielnemu stanowisku ds. przeciwdziałania nadużyciom finansowym i korupcji, odpowiedzialnemu za koordynację wdrażania mechanizmów przeciwdziałania nadużyciom finansowym oraz procesu zarządzania ryzykiem w ramach FEWiM 2021-2027.

9.2 Metodyka przeprowadzenia oceny

Stosowana przez Zespół ds. oceny ryzyk metodyka oceny ryzyk nadużyć finansowych opiera się na pięciu podstawowych działaniach:

- 1) ilościowym określeniu ryzyka mogącego wystąpić przy określonym rodzaju nadużycia finansowego, w drodze oceny skutków i prawdopodobieństwa (ryzyko brutto),
- 2) oceny skuteczności stosowanych obecnie kontroli w celu ograniczenia ryzyka brutto,
- 3) oceny ryzyka netto po uwzględnieniu wpływu obecnych kontroli i ich skuteczności, czyli sytuacji w momencie dokonywania oceny ryzyka (ryzyko rezydualne),
- 4) oceny wpływu planowanych kontroli ograniczających ryzyko na ryzyko rezydualne,
- 5) określenia ryzyka docelowego, czyli poziomu ryzyka, które IZ/IP uważa za dopuszczalny po skutecznym wdrożeniu wszelkich mechanizmów kontrolnych.

W przypadku każdego rodzaju ryzyka ogólnym celem jest ocena ryzyka brutto wystąpienia danego przypadku nadużycia finansowego, a następnie określenie i ocena skuteczności działających kontroli, ograniczających ryzyko wystąpienia nadużyć, albo zapewnienie ich wykrywalności.

Po dokonaniu oceny Zespół ds. oceny ryzyk otrzymuje bieżące ryzyko rezydualne. W przypadku gdy stopień ryzyka określono jako wysoki lub krytyczny, wprowadzane są dodatkowe mechanizmy kontrolne ograniczające wystąpienie ryzyka. Szczegółowy opis i instrukcja korzystania z narzędzia do oceny znajduje się w **załączniku nr 3** do niniejszych Zasad.

Załączniki:

Załącznik nr 1 Rejestr zidentyfikowanych ryzyk nadużyć finansowych

Obszar	Nr ryzyka	Nazwa rodzaju ryzyka	Kogo dotyczy ryzyko
Wybór projektów do dofinansowania (WP)	WP 1	Konflikt interesów wewnątrz komisji oceny projektów, w tym ryzyko złożenia niezgodnych z prawdą oświadczeń	IZ/IP/Wnioskodawcy
	WP 2	Fałszywe deklaracje złożone przez Wnioskodawców	Wnioskodawcy
	WP 3	Podwójne finansowanie	Wnioskodawcy
	WP 4	Zmiana statusu MŚP na duże przedsiębiorstwo podczas aplikowania o dofinansowanie, a także w trakcie realizacji projektu	Beneficjent
Realizacja projektów przez beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych i kosztów pracy (RP)	RP 1	Ukryty konflikt interesów, łapówki lub nielegalne honoraria	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 2	Unikanie stosowania procedury o udzielenie zamówienia publicznego	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 3	Manipulowanie przebiegiem procedury o udzielenie zamówienia publicznego	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 4	Zmowa przetargowa	Osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 5	Nieuczciwe informowanie o cenach	Osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 6	Manipulowanie zestawieniami poniesionych wydatków	Osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 7	Niedostarczenie lub zastąpienie towarów	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 8	Zmiana obowiązującego zamówienia	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 9	Udzielanie zamówień w trybie awaryjnym/pilnym/nadzwyczajnym (wprowadzane np. na podstawie specustaw w przypadku wystąpienia sytuacji epidemiologicznych)	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 10	Zawyżenie kwalifikacji pracowników lub zakresu wykonywanych przez nich czynności	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 11	Nieprawdziwe koszty pracy	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
	RP 12	Nieprawidłowo przydzielone koszty pracy do poszczególnych projektów	Beneficjenci
	RP 13	Zagrożenia związane z podmiotami dopuszczającymi się nadużyć finansowych w szczególności w branży budowlanej, informatycznej, fotowoltaicznej (stwierdzone na podstawie analizy rynku, branży rynku, w których istnieje ryzyko wystąpienia nadużyć finansowych, w tym segmentu (branży) rynku, w którym wystąpiło podejrzenie zmowy przetargowej)	Beneficjenci/osoby trzecie (wnioskodawcy)
Księgowanie wydatków i wypłata środków (KW)	KW 1	Niepełny/niewłaściwy proces weryfikacji zarządzania	IZ
	KW 2	Niepełny/niewłaściwy proces księgowania wydatków	IZ (Departament odpowiedzialny za księgowanie wydatków)
	KW 3	Konflikty interesów wewnątrz IZ/IP	IZ/IP/Beneficjenci
Zamówienia publiczne którymi IZ bezpośrednio zarządza (ZP)	ZP 1	Unikanie stosowania właściwej procedury o udzielenie zamówienia publicznego	IZ/IP/osoby trzecie
	ZP 2	Manipulowanie przebiegiem procedury o udzielenie zamówienia publicznego	IZ/IP/osoby trzecie
	ZP 3	Ukryty konflikt interesów, łapówki lub nielegalne honoraria	IZ/IP/osoby trzecie

Załącznik nr 2 Kodeks etycznego postępowania Pracowników zaangażowanych w realizację programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027

1. Postanowienia ogólne

- 1) Kodeks określa standardy postępowania skierowane do pracowników zaangażowanych w realizację FEWiM 2021-2027 bez względu na zajmowane stanowisko, wymiar etatu, czasu i miejsca pracy czy rodzaju wykonywanych zadań.
- 2) Pracownicy w ramach wykonywanych przez siebie obowiązków deklarują, że przestrzegają będą wysokich standardów etyki zawodowej, a w swoim działaniu kierować się będą takimi zasadami jak rzetelność, obiektywizm, odpowiedzialność i uczciwość.
- 3) Pracownicy mają obowiązek respektować wspólne wartości wyznawane przez Instytucję, a w szczególności politykę braku tolerancji dla nadużyć finansowych.

2. Konflikt interesów

- 1) Pracownicy powinni unikać sytuacji, które mogą prowadzić do powstania konfliktu pomiędzy interesem służbowym, a interesem osobistym lub mogą być tak postrzegane.
- 2) Pracownik, który w ramach wykonywania swoich obowiązków ma podjąć decyzję w sprawie, której załatwienie lub rozstrzygnięcie może służyć jego osobistym interesom, powinien niezwłocznie poinformować o tym przełożonego oraz wyłączyć się od udziału w postępowaniu w tej sprawie.
- 3) W każdym przypadku, gdy pracownik ma wątpliwości co do swojego zachowania lub postaw osób w swoim otoczeniu, może zwrócić się do bezpośredniego przełożonego. Pracownicy IZ dodatkowo mogą zwrócić się do członków Zespołu ds. kodeksu etycznego, którego zadaniem jest m.in. udzielanie porad pracownikom w sytuacjach wątpliwych etycznie.
- 4) Jeśli pracownik ma wątpliwości dotyczące danej sytuacji, może posłużyć się również pytaniami, które ułatwią podjęcie odpowiedniej decyzji:
  - Czy sytuacja ta jest zgodna z prawem powszechnie obowiązującym i regulacjami wewnętrznymi?
  - Czy pozostaje ona w zgodzie z wartościami zawartymi w Kodeksie etycznego postępowania?
  - Czy stanowi ona naruszenie zasad postępowania przyjętych w Kodeksie etycznego postępowania?
  - Co pomyślałby o niej przełożony, kolega lub członek rodziny i jakiego zachowania oczekiwałby ode mnie?
  - Jakie odczucia wywołuje u mnie to zdarzenie?
  - Czy mieści się ono w katalogu przestrzeganych przeze mnie zasad?

- Co by było, gdyby ta sytuacja dotyczyła mnie? Jakie byłyby wtedy moje oczekiwania wobec zachowania innych osób?

3. Przyjmowanie prezentów

- 1) Przyjmowanie prezentów, w tym odznaczeń, tytułów, gościny lub jakichkolwiek innych korzyści przez pracowników w związku z pełnioną funkcją lub wykonywanymi czynnościami służbowymi jest zabronione.
- 2) Przez prezent należy rozumieć wszelkie korzyści zarówno o charakterze finansowym, rzeczowym, jak i osobistym, które pozyskane zostały przez pracownika w zamian za wykonanie przez niego określonych czynności.
- 3) Naruszenie powyższego zakazu może się wiązać z poniesieniem odpowiedzialności karnej oraz z sankcjami przewidzianymi w przepisach prawa pracy.

4. Informacje poufne

- 1) Pracowników obowiązuje zakaz ujawniania bez zezwolenia przełożonego informacji pozyskanych przy wykonywaniu czynności służbowych.
- 2) Naruszenie powyższego zakazu może się wiązać z sankcjami przewidzianymi w przepisach prawa pracy.

5. Obowiązek zgłaszania przypadków podejrzenia wystąpienia nadużyć finansowych

- 1) Pracownicy mają obowiązek poinformowania przełożonego, jeżeli mają uzasadnione podejrzenie o wystąpieniu nadużycia finansowego.
- 2) Pracownicy mają obowiązek poinformowania przełożonego, jeżeli mają uzasadnione podejrzenie, że inni pracownicy dopuścili się naruszenia obowiązków służbowych.
- 3) Pracownicy, którzy poinformowali o podejrzeniu wystąpienia nadużycia finansowego lub naruszeniu obowiązków służbowych, nie mogą podlegać z tego tytułu niesprawiedliwemu lub dyskryminującemu traktowaniu, zastraszaniu, działaniom odwetowym lub represjonowaniu. Wszelkie tego typu działania nie będą tolerowane przez IZ/IP.
- 4) Tożsamość pracowników, którzy poinformowali o podejrzeniu nadużycia finansowego lub naruszeniu obowiązków służbowych, na ich wniosek nie podlega ujawnieniu.

6. Pozostałe postanowienia

- 1) Pracownikom instytucji Programu nie wolno angażować się w działalność prywatną, która mogłaby w jakikolwiek sposób zakłócić wykonywanie obowiązków względem IZ/IP, w szczególności mogłaby stać się przyczyną konfliktu interesów.
- 2) Pracownicy instytucji Programu powinni zapewnić właściwe wykonywanie wszystkich obowiązków poprzez zachowanie obiektywizmu, neutralności i uczciwości oraz dbanie o przejrzystość podejmowanych działań. W odniesieniu do wszystkich obowiązków służbowych pracownicy instytucji Programu powinni przestrzegać wszelkich zasad,

dotyczących unikania i zgłaszania konfliktów interesów, przyjmowania prezentów oraz tajemnicy służbowej.

- 3) Zalecane jest, aby pracownicy instytucji Programu kontaktowali się z wnioskodawcami /beneficjentami projektów drogą urzędową, unikając przekazywania informacji ustnie.

7. Postanowienia końcowe

- 1) Zadaniem kierowników instytucji Programu jest dopilnowanie, aby pracownicy tych instytucji, w tym nowo zatrudniani, byli pouczani o zasadach opisanych w niniejszym dokumencie. Należy prowadzić odpowiednią dokumentację takich pouczeń.
- 2) Kierownicy instytucji Programu oraz pozostali przełożeni są zobowiązani do zapobiegania, wedle możliwości, jakimkolwiek naruszeniom zasad opisanych w niniejszym dokumencie poprzez stosowanie:
  - a) odpowiednich środków organizacyjnych, w szczególności przez spełnienie zasady rozdziału kluczowych funkcji, tj. wyboru projektów do dofinansowania, wypłacania środków beneficjentom, kontroli realizacji projektów oraz księgowania wydatków do KE,
  - b) instrumentów z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (np. opisy stanowisk pracy, zakresy czynności, zasada „dwóch par oczu”, system ocen okresowych, analiza potrzeb szkoleniowych, niezapowiedziane kontrole).

Załącznik nr 3 Instrukcja Korzystania z narzędzia oceny ryzyk

1. INSTRUKCJA KORZYSTANIA Z NARZĘDZIA OCENY RYZYK

Narzędzie obejmuje cztery kluczowe procesy w ramach czterech sekcji:

- wybór projektów do dofinansowania (arkusz nr 1 w arkuszu kalkulacyjnym),
- realizacja projektów przez beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych i kosztów pracy (arkusz nr 2),
- księgowanie wydatków i wypłata środków (arkusz nr 3),
- zamówienia publiczne, którymi IZ bezpośrednio zarządza (arkusz nr 4).

Każdą z powyższych czterech sekcji obejmujących konkretne rodzaje ryzyk, ponumerowanych np. WP1, WP2 itp. poprzedza arkusz tytułowy z wyszczególnieniem wszystkich rodzajów ryzyk związanych z daną sekcją.

Uwaga: komórki oznaczone kolorem żółtym wypełnia Zespół ds. oceny ryzyk

1.1. OPIS RYZYK

W celu pomocy Zespołowi, w narzędziu zdefiniowano pewną liczbę rodzajów ryzyk, które ujęto w załączniku nr 1 do Zasad. Te uprzednio zdefiniowane rodzaje ryzyk powinny być dostępne Zespołowi, ale w razie wskazania innych rodzajów ryzyk, można dodać nowe wiersze.

Pełny opis ryzyk można znaleźć na arkuszu tytułowym (odnośnie sekcji 2 i 4) lub w ramach konkretnych rodzajów ryzyk (sekcje 1 i 3).

Nagłówek kolumny	Wytyczne/Objaśnienie
Nr referencyjny ryzyka	Niepowtarzalny nr referencyjny ryzyka. Litery odnoszą się do sekcji, w których ryzyko zostało zidentyfikowane (WP = wybór projektów do dofinansowania, PR = realizacja projektów przez beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych i kosztów pracy, KW = księgowanie wydatków i wypłata środków oraz ZP = zamówienia publiczne, którymi IZ bezpośrednio zarządza), a cyfry to sekwencyjny nr identyfikacyjny. Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych rodzajów ryzyka.
Nazwa ryzyka	Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych rodzajów ryzyk.
Opis ryzyka	Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych rodzajów ryzyk.
Podmioty, z którymi wiąże się ryzyko (kogo dane ryzyko dotyczy)	Szczegółowe informacje nt. organów, w których znajdują się osoby lub podmioty uwikłane w nadużycia, np. instytucja zarządzająca, instytucja pośrednicząca, beneficjenci, osoby trzecie. Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych rodzajów ryzyk.
Czy ryzyko ma charakter wewnętrzny (w obrębie IZ/IP), zewnętrzny, czy też jest wynikiem zmywy?	Szczegółowe informacje o tym, czy nadużycie ma charakter wewnętrzny (tylko w ramach IZ/IP), zewnętrzny (tylko w ramach zewnętrznych organów w stosunku do IZ/IP) lub czy jest wynikiem zmywy (w którą zaangażowanych jest kilka podmiotów). Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych rodzajów ryzyk.

2. PIĘĆ KLUCZOWYCH KROKÓW SAMOCENY

2.1. Ryzyko całkowite (brutto)

Ryzyko całkowite odnosi się do poziomu ryzyka **przed wzięciem pod uwagę planowanych lub istniejących** mechanizmów kontroli. Kwantyfikacja ryzyka zazwyczaj składa się z połączenia „**prawdopodobieństwa**” ryzyka - możliwości wystąpienia danego zdarzenia - oraz „**wpływu**” ryzyka - konsekwencji wydarzenia pod względem finansowym i pozafinansowym. Aby zapewnić spójność oceny, podczas ustalania prawdopodobieństwa należy określić **horyzont czasowy**, który w tym przypadku jest równy siedmioletniemu okresowi programowania.

Nagłówek kolumny	Objaśnienie															
<p>Wpływ (skutki) ryzyka (BRUTTO)</p>	<p>Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać z rozwijanego menu wpływ ryzyka od 1 do 4 w oparciu o spodziewane wpływ ryzyka w razie jego wystąpienia. Czynność wykonuje się zgodnie z następującymi kryteriami:</p> <table border="1" data-bbox="699 779 1385 1370"> <thead> <tr> <th></th> <th>Reputacja</th> <th>Wpływ na cele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Ograniczony wpływ</td> <td>Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Mały wpływ</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów</td> <td>Zagrożona realizacja celu strategicznego</td> </tr> </tbody> </table>		Reputacja	Wpływ na cele	1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów	2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano	3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione	4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Zagrożona realizacja celu strategicznego
	Reputacja	Wpływ na cele														
1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów														
2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano														
3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione														
4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Zagrożona realizacja celu strategicznego														

<p>Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka (BRUTTO)</p>	<p>Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać z rozwijanego menu prawdopodobieństwo ryzyka od 1 do 4, w oparciu o spodziewane prawdopodobieństwo jego wystąpienia w siedmioletnim okresie programowania. Czynność wykonuje się zgodnie z następującymi kryteriami:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Praktycznie nigdy nie występuje, 2 Rzadko występuje, 3 Czasami występuje, 4 Często występuje.
<p>Łączny wynik ryzyka (BRUTTO)</p>	<p>Komórka wyliczana automatycznie na podstawie danych wejściowych z pozycji Wpływ ryzyka i Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka. Podlega ocenie zgodnie z wynikiem całkowitym:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 - 3 Dopuszczalne (zielony), 4 - 6 Znaczne (pomarańczowy), 8 - 16 Krytyczne (czerwony).

2.2. Bieżące kontrole ograniczające ryzyko

W narzędziu zdefiniowano określoną liczbę mechanizmów kontroli prewencyjnej. Zespół ds. oceny ryzyk może dodać nowe wiersze, jeśli istnieją inne mechanizmy zapobiegające wystąpieniu danego ryzyka. **Czasami także mechanizm kontroli przypisany do pewnego ryzyka znajduje zastosowanie do innych rodzajów ryzyk - w takim przypadku mechanizmy mogą być kilkukrotnie powtórzone. Zadanie to można ułatwić poprzez utworzenie prostego odsyłacza do bieżących mechanizmów kontroli opisanych lub wymienionych w np. opisie systemu zarządzania i kontroli, procedurach biznesowych lub instrukcjach.**

Nagłówek kolumny	Objaśnienie
Nr referencyjny mechanizmu kontroli	Niepowtarzalny nr referencyjny mechanizmu kontroli. Liczby zostały sekwencyjnie przypisane do każdego rodzaju ryzyka, np. mechanizmy kontroli dla ryzyka ZP 3 zaczynają się od RP 1.1, a mechanizmy dla ryzyka ZP 1 – od PR 2.1. Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych mechanizmów kontroli.
Opis mechanizmu kontroli	Komórkę należy wypełnić wyłącznie dla nowo dodanych mechanizmów kontroli.
Czy działanie mechanizmu jest dokumentowane?	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym “Tak” lub “Nie” w kwestii dokumentowania działania mechanizmu kontroli. Na przykład dowód zatwierdzenia jest dokumentowany za pomocą podpisu, czyniąc mechanizm widocznym.
Czy mechanizm jest regularnie testowany?	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym “Tak” lub “Nie” w kwestii testowania działania mechanizmu kontroli. Testowanie odbywa się w ramach, np. wewnętrznego lub zewnętrznego audytu, lub innego systemu monitorującego.
Stopień pewności o efektywności mechanizmu kontroli.	W oparciu o odpowiedzi na poprzednie pytania, Zespół ds. oceny ryzyk powinien określić swój stopień pewności o efektywności mechanizmu w zakresie zmniejszania danego ryzyka (efektywność wysoka, średnia, niska). Jeśli mechanizm kontroli jest nieudokumentowany lub nie przetestowany, wtedy poziom pewności będzie niski. Z drugiej strony, jeśli mechanizm jest nieudokumentowany, wtedy jego przetestowanie także będzie niemożliwe.
Oddziaływanie połączonych mechanizmów kontroli na WPLYW ryzyka, z uwzględnieniem poziomu pewności.	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym wynik od -1 do -4 wskazując, na ile jego zdaniem, zastosowane mechanizmy kontrolne ograniczyły możliwość wystąpienia ryzyka. Mechanizmy kontroli wykrywające nadużycia finansowe zmniejszają wpływ nadużyć poprzez ukazanie, że mechanizmy kontroli wewnętrznej działają.
Oddziaływanie połączonych mechanizmów kontroli na PRAWDOPODOBIENSTWO WYSTĄPIENIA ryzyka, z uwzględnieniem poziomu pewności.	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym wynik od -1 do -4 wskazując, na ile jego zdaniem, zastosowane mechanizmy kontrolne ograniczyły prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka. Mechanizmy kontroli wykrywające nadużycia tylko pośrednio zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia nadużycia.

2.3. Ryzyko rezydualne (netto)

Ryzyko rezydualne odnosi się do poziomu ryzyka **po wzięciu pod uwagę** oddziaływania wszelkich **istniejących** mechanizmów kontroli i ich efektywności, tj. do sytuacji bieżącej.

Nagłówek kolumny	Objaśnienie															
<p>Wpływ (skutki) ryzyka (NETTO)</p>	<p>Komórka ta będzie automatycznie wyliczana poprzez odjęcie oddziaływania wszystkich istniejących mechanizmów kontroli od wpływu ryzyka BRUTTO. Wynik powinien zostać omówiony względem następujących kryteriów w celu potwierdzenia, że ocena jest w dalszym ciągu zasadna:</p> <table border="1" data-bbox="699 701 1382 1279"> <thead> <tr> <th></th> <th>Reputacja</th> <th>Wpływ na cele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Ograniczony wpływ</td> <td>Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Mały wpływ</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów</td> <td>Zagrożona realizacja celu strategicznego</td> </tr> </tbody> </table>		Reputacja	Wpływ na cele	1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów	2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano	3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione	4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Zagrożona realizacja celu strategicznego
	Reputacja	Wpływ na cele														
1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów														
2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano														
3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione														
4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Zagrożona realizacja celu strategicznego														
<p>Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka (NETTO)</p>	<p>Komórka ta będzie automatycznie wyliczana poprzez odjęcie oddziaływania wszystkich istniejących mechanizmów kontroli od prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka BRUTTO. Wynik powinien zostać omówiony względem następujących kryteriów w celu potwierdzenia, że ocena jest w dalszym ciągu zasadna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Praktycznie nigdy nie występuje, 2 Rzadko występuje, 3 Czasami występuje, 4 Często występuje. 															
<p>Łączny wynik ryzyka (NETTO)</p>	<p>Komórka wyliczana automatycznie na podstawie wartości z pozycji Wpływ ryzyka i Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka. Podlega ocenie zgodnie z wynikiem całkowitym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1 - 3 Dopuszczalne (zielony), – 4 - 6 Znaczne (pomarańczowy), – 8 - 16 Krytyczne (czerwony). 															

2.4. Plan działania ukierunkowany na wdrożenie skutecznych i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć

Nagłówek kolumny	Objaśnienie
Zaplanowane, dodatkowe mechanizmy kontroli	Pełny opis zaplanowanych/funkcjonujących mechanizmów kontroli i proporcjonalnych środków zwalczania nadużyć.
Osoba odpowiedzialna	Należy wskazać osoby odpowiedzialne (lub funkcję) w zakresie zaplanowanych mechanizmów kontroli. Osoby te powinny wyrazić zgodę na wzięcie odpowiedzialności za mechanizm, a także jego wdrożenie i skuteczne funkcjonowanie.
Termin wdrożenia	Należy określić termin wdrożenia nowego mechanizmu kontroli. Osoba odpowiedzialna powinna zgodzić się na ten termin. Jest ona odpowiedzialna za wprowadzenie nowego mechanizmu w wyznaczonym terminie.
Oddziaływanie zaplanowanych, dodatkowych mechanizmów kontroli na WPLYW ryzyka	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym wynik od -1 do -4 wskazując na ile jego zdaniem zaplanowane mechanizmy kontroli ograniczają wpływ ryzyka.
Oddziaływanie zaplanowanych, dodatkowych mechanizmów kontroli na prawdopodobieństwo WYSTĄPIENIA ryzyka	Zespół ds. oceny ryzyk powinien wybrać w menu rozwijanym wynik od -1 do -4 wskazując na ile jego zdaniem zaplanowane mechanizmy kontroli ograniczają prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka.

2.5. Ryzyko docelowe

Ryzyko docelowe odnosi się do poziomu ryzyka **po wzięciu pod uwagę** oddziaływania wszelkich istniejących i zaplanowanych mechanizmów kontroli.

Nagłówek kolumny	Objaśnienie															
Wpływ (skutki) ryzyka (DOCELOWEGO)	<p>Komórka ta będzie automatycznie wyliczana poprzez odjęcie oddziaływania wszystkich zaplanowanych mechanizmów kontroli od wpływu ryzyka NETTO. Wynik powinien zostać omówiony względem następujących kryteriów w celu potwierdzenia, że ocena jest w dalszym ciągu zasadna:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Reputacja</th> <th>Wpływ na cele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Ograniczony wpływ</td> <td>Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Mały wpływ</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów</td> <td>Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów</td> <td>Cel strategiczny zagrożony</td> </tr> </tbody> </table>		Reputacja	Wpływ na cele	1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów	2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano	3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione	4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Cel strategiczny zagrożony
	Reputacja	Wpływ na cele														
1	Ograniczony wpływ	Dodatkowa praca skutkująca opóźnieniem innych procesów														
2	Mały wpływ	Osiągnięcie celów operacyjnych później niż zakładano														
3	Znaczny wpływ, np. ze względu na bardzo poważny charakter nadużycia lub zaangażowania kilku beneficjentów	Osiągnięcie celów operacyjnych zagrożone lub opóźnione														
4	Formalne zapytanie ze strony podmiotów zainteresowanych, np. parlamentu lub nieprzychylność mediów	Cel strategiczny zagrożony														

Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka (DOCELOWEGO)	Komórka ta będzie automatycznie wyliczana poprzez odjęcie oddziaływania wszystkich istniejących mechanizmów kontroli od prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka BRUTTO. Wynik powinien zostać omówiony względem następujących kryteriów w celu potwierdzenia, że ocena jest w dalszym ciągu zasadna: 1 Praktycznie nigdy nie występuje, 2 Rzadko występuje, 3 Czasami występuje, 4 Często występuje.
Łączny wynik ryzyka (DOCELOWYGO)	Komórka wyliczana automatycznie na podstawie danych wejściowych w pozycji Wpływ ryzyka i Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka. Podlega ocenie zgodnie z wynikiem całkowitym: – 1 - 3 Dopuszczalny (zielony), – 4 - 6 Znaczne (pomarańczowy), – 8 - 16 Krytyczne (czerwony).